

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inserisă sub No. 163 Trib. Hfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25

TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 16

SAMBATA 13 Aprilie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cultura și omul tânăr

de CONSTANTIN NOICA

Nu ne-a întrebat încă nimeni, în lumea această românească, de ce suntem atât de mulți tineri cari încercăm să facem cultură. Nu ne-a întrebat nimeni, și de aceea ne vom pune singuri o asemenea întrebare. Un drept care nu ți se discută e câteodată un drept pe care trebuie să ți-l pui singur în discuție. Și dacă nu e cazul, poate, ca tineretul românesc să spună de-a dreptul ce aduce el culturii noastre, e de sigur cazul să se întrebe ce poate aduce omul tânăr, în genere, culturii pe care o slujește.

Omul tânăr? Iată un om tânăr de aiurea, de acum o jumătate de veac, acest Maurice Barrès, rămas mare, poate numai pentru că a avut o tinerețe mare. Ce-i definea tinerețea? geniul indoielii? setea certitudinii? Și una și cealaltă. La sfârșitul unei cărți de tinerețe, în care năruia totul cu amară voluptate, Barrès invoca o dogmă, un adevăr sau un conducător de suflete, cari să-l reasigure de totul.

A fi tânăr reprezintă tocmai o asemenea pendulare între un maximum de certitudine și o deplină răsturnare a tuturor valorilor. E paradoxul spiritualității tinere să intrunească, într-o aceeași conștiință de cultură, dogmaticul și problematicul. Cum să mulțumească pe un om cu adevărat tânăr valorile acestea prea relative în care crede, mai mult de circumstanță, lumea contemporană? Dar cum să nu pună el în discuție noțiunile, alteori prea rigide, în care se întepenește lumea contemporană?

O cultură are nevoie din când în când să fie pusă în discuție. Noțiunile ei se osifică sau încep să muzezească; așa cum s'a întâmplat de pildă cu noțiunea — aptă de-a fi atât de rodnică în fond, — de umanism. Are sens ea umanismul să însemne numai întoarcerea la valorile clasice (fiindcă în clasicitate se găsea tipul de om căutat cândva)? Și atunci vin spiritele tinere, așa cum s'au ivit în apus, și pun sbuciumul lor, căutarea lor „umanistă” în cadrele, aproape înghețate, ale conceptelor de cari o cultură vie nu se poate lipsi.

Dar aceeași cultură cere alteori cadre rigide pentru conținuturi rămase, înăuntrul ei, prea libere. „Toate religiile sunt bune”, spune omul contemporan; iar în fața acestui relativism, se ridică increderea unei largi părți din tineret în dogma creștină. „Toate doctrinele politice sunt bune, spune omul contemporan, dacă omul e bun”.

Dar răspunde tineretului, nu sunt unele doctrine mai bune tocmai pentru că fac pe om mai bun? — Și de aci dogmatismul acesta, pe care spiritul tânăr îl slujește.

A sta la capete, a însufleți prin extreme, e deci propriul omului tânăr. O cultură care n'are circulația la extreme pierde gustul de viață. Spiritul tânăr i-l redă. El singur duce către acea „cunoaștere la limită”, despre care unii cred că e propriul culturii. Și atunci, un e aceasta o cultură pentru și făcută în mare parte de oameni tineri?

Dar nu e tot, și de altfel aceasta se știe, aceasta se și laudă, sau alteori se impută, omului tânăr.

Omul tânăr, într-o cultură e cel care înțelege că nu e vorba, acolo, numai de un fel de a face; ci și de un fel de-a fi. A crea opere, a produce, a înfăptui, e enorm. Dar este, pentru spirit, totuși? Unui tânăr, adică insului adânc ancorat în ființă, a fi i se pare plin de tot atât înțeles și rost ca și a face. Un poet tânăr e mai mult decât un om care face poezii. E un ins a cărui celulă e profund schimbată, de faptul acesta. El nu mai poate oricum. Și de aceea, pe treapta cea mai de jos, el trebuie să-și schimbe înfățișarea exterioară. Un filosof tânăr nu va înțelege cum poate sluiți filosoful alte idealuri decât cele pe cari le-a profestat. Filosoful? Dar filosoful e Socrate, care moare pentru că ține la adevărurile sale. A muri, este și acesta un fel de-a fi. Iar tânărul va înțelege pe savantul care, mai degrabă decât să răvnească a face descoperiri viitoare, se lasă otrăvit de gazele ce folosește și se realizează pe sine în faptul morții, este cu adevărat, atunci. Tânărul are setea aceasta de-a fi în ordinea spiritului, sete care-l duce până în pragul neînțelegerii.

Că nu mai este acțiune aci? Dar este acțiune de alt tip decât cea care trimite în afară și se obiectivează. De unde criteriul acesta că orice act de cultură trebuie să ducă la un produs cultural? Omul tânăr regăsește aci o notă din esența femininității, esență care e tocmai de-a nu produce. (Și nu e, androginismul acesta al tânărului, o biruință în ordinea spiritului?). Venus, spunea un gânditor, poate fi sculptată dormind; e mai ea însăși, mai aproape de esența ei, atunci când doarme. Dar Apollo, — Apollo, trebuie să fie sculptat treaz, activ, creator, în mână măcar cu o liră. Așa e tot ce tine de masculinitate: productiv și purtând un caracter social. Un bărbat trebuie să îmbrace o uniformă și să-și pună pe piept decorații. O femeie n'are nevoie decât de valuri. Republica franceză e personificată de-o fată înaltă, cu fruntea mare, într-o rochie albă, simplă, lungă. Câteodată are și o diademă, dar atunci artistul e de prost gust. Spiritul feminin este; spiritul feminin rămâne în ordinea lui a fi. Singur spiritul masculin produce, pătrunzând în ordinea lui a face.

Prin orientarea aceasta către produs și productivitate are adesea, cultura, caracterul masculin despre care amintea într'un rând Simmel. Poate că întreg „miracolul grec” ar trebui înțeles așa: nu drept triumful spiritual al singurului popor în stare de-a plăsmui o cultură, ci drept vocația specială de oameni maturi și plini de masculinitate, vocație care făcea din greci rostitorii și creatorii unor valori, trăite poate, în spirit — pe măsura lor, firește — și de alte popoare. În orice caz e vorba aci de o trăsătură pe care tânărul, conștient sau nu, o întregeste, prin androginismul său spiritual.

Un spirit tânăr nu poate concepe viața idellor ca simplă „ideologie”, adică rostire de idei. El vrea să încorporeze idei, să le poarte cu sine, și de aceea e mai degrabă „ideofor”. Logosul îl interesează, firește, dar nu numai în măsura în care e rostire ci și în măsura în care e viață, deci mitism, tăcere. Cât de bine înțelege tânărul tăcerea lui Iisus în fața lui Pilat. „Ce este adevărul?” întreabă acesta. Iisus nu-l poate spune ce este adevărul; i-ar fi putut cel mult răspunde: „Eu sunt adevărul”. Dar Pilat n'ar fi înțeles. Pilat era dintre cei cari înțeleg pe a face, nu pe a fi.

Dacă însă e adevărat că omul tânăr răvnește să întregască pe a face prin a fi, atunci tot tineretului care face cultură, punând deci accentul pe producție, își trădează oare misiunea spirituală? Nu și-o trădează cu adevărat; dar dovedește că a îmbătrânit prea de vreme. Iar singura sa reabilitare cu puțință este să simtă, alături de sine, prezența unui tineret care știe să și tacă. Nu el, tineretului, creațiilor timpurii, e tineretului reprezentativ, pentru o cultură. „Singura sa datorie — cum spunea André Gide despre Narcis, — e să se manifeste; singurul său păcat e să se prefere”.

ȘTEFAN DIMITRESCU

Castel la Sâmbăta de Sus

M. Kogălniceanu într'o nouă perspectivă

I

de G. C. NICOLESCU

Un scriitor care s'a bucurat de o atenție deosebită a cercetărilor, consacrandu-i-se un apreciazibil număr de studii, este Mihail Kogălniceanu.

Ceea ce izbește pe cel ce se apropie de această figură este mai ales totuși admirativ în care i se înfățișează acțiunile. Este neîndoielnic că rolul lui Kogălniceanu a fost într-o măsură exagerat în legătură cu mișcarea noastră literară. Nu este mai puțin adevărat, pe de altă parte, că a fost un om de o remarcabilă formațiune intelectuală, fără de care întreaga evoluție a culturii noastre s'ar fi resimțit.

Se face mare caz în jurul acțiunii sale dela *Dacia Literară*. Socotesc însă că celebra *Introducere* se poate așeza sub o altă semnificație, care tocmai ar justifica unghiul de vedere al valorii culturale și naționale nu literar, din care se cuvine să fie privită întreaga activitate a acestui mare orator și om de Stat.

Intr'un studiu ce i s'a consacrat, se spune că „lupta pentru unire a răpit pe Kogălniceanu dela lupta literară ce anunțase”. Este vorba de o anumită latură a luptei sale literare, dar nu este mai puțin adevărat că, în acest moment pe care autorul îl marchează, se poate vorbi de o îndepărtare definitivă a scriitorului nu numai de literatură, dar și de istorie. Intr'adevăr cine va examina o bibliografie cronologică a lui Kogălniceanu, va fi surprins să constate că de la 1855 nu mai apar scrieri cu caracter literar sau istoric. Singurile excepții sunt retipărirea cronicelor și broșura ocazională de centenarul răpirii Bucovinei, la 1875. S'ar putea spune nu că activitatea lui Kogălniceanu se îndreaptă într'o nouă direcție, ci că în anul 1855, mai precis în momentul apariției ziarului *Steaua Dunării*, se separă două chipuri sub care apărea activitatea acestuia om. Nu este vorba de două epoci sau de două concepții; este vorba dela început până la sfârșit de o aceeași activitate pusă în slujba națiunii, pe care o îndeplinește din toate puterile, indirect până la 1855, pe față după această dată.

Kogălniceanu n'a fost un literat și nici un ideolog literar prin vocație. El s'a făcut însă și una și alta pentru că se pusese în slujba neamului său și-și dăduse seama că necesitățile naționale îi impuneau această sarcină. Chiar istoria, pentru care pasiunea sa a fost mult mai mare, mai reală și mai credincioasă n'a fost în definitiv decât tot un mijloc, o armă în serviciul aceluiași interes național cărora el înțelesese să se subordoneze și să subordoneze tot ce-i aparținea.

Este interesant de notat că din prima scrisoare pe care o expediază tatălui său după trecerea hotarului, atunci când pleca la studii în străinătate, se vede cum interesul său se îndreaptă spre social și politic.

Tatăl său îi spusese să-i scrie despre „topografia țării” prin care trece, dar după ce face aceasta, el observă (scrisoarea din Lemberg, 24 August 1834) „nu am văzut o palmă de pământ care să nu fie lucrată și spre folosul țărănilor”; și mai jos, referindu-se la o anumită cultură, zice că „dacă ar fi în Moldova, ar opri pe țărani să se jăluiască de foamă”. Iar în una din primele scrisori din Franța, la trei săptămâni după sosirea sa acolo (scrisoarea din 22 Oct. 1834), spune tot către tatăl său „...aici tot în slobod; fiește om i-craiu, și poate să vorbească și să scrie ori ce îi va plăcea, fără ca să fie oprit”.

Dacă ținem seama că aceste observații sunt spontane făcute de un tânăr care abia avea 17 ani, înțelegem că ele reprezintă niște trăsături fundamentale care nu s'au desmințit niciodată. Căci în fond, Mihail Kogălniceanu a fost și a rămas toată viața lui un om politic, cu precizie și nestrămutate vederi sociale, care a pus în slujba misiunii ce și-o asumase toate mijloacele de care a putut dispune: influența personală, averea, relațiile, cultura, experiența, oratoria, istoria și literatura. El n'a scris niciodată, nici chiar în domeniul istoriei, determinat de pasiunea semină și desinteresată a eruditului pentru adevărul pe care l-a descoperit, ci împins de nevoia violentă și fierbinte a Românilui care-și jubește neamul”.

Acest fapt este învedereat dela primele sale lucrări publicate. *Românische oder Wallachische Sprache*

und Literatur este scrisă ca răspuns la unele afirmații puțin măgulitoare dintr'o lucrare străină despre limba noastră și ca să arate că principatele noastre „nu merită în nici o privință o asemenea nepăsare”. *Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des Cigans...* era scrisă și pentru a satisface curiozitatea lui Humboldt, dar, după cum el însuși o recunoaște mai târziu, pentru ca în prefața ei să cheme „luarea aminte a filantropilor asupra acestui nenorocit popor, sclav în țara mea, în sânul Europei civilizate, și tractat ca lucru prin înșăși legile noastre”. Chiar opera mai mare, la care lucrare mai multă vreme, cu mai multă documentare și grije, *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des valaques transdanubiens*, publicată tot în 1837, el însuși declară în prefața că nu i-a fost dictată decât „de sentimentele cele mai curate, de dragostea pentru patrie și de dorința de a face cunoscute faptele necunoscute ale compatrioților mei”.

A fost, așa dar, veșnic un luptător. Scrisul său a isorât dintr'o bogată și erudită documentare uneori, dar totdeauna mai ales și dintr'o puternică dragoste pentru țara lui, „biata Moldova” pe care n'ar fi schimbat-o nici cu primul tron din lume”, sau pentru semenii săi pe care-i socotea nedreptățiți de orânduirea socială a vremii.

Kogălniceanu nu se gândise, nici la plecarea sa din Moldova, când cariera lui părea stabilită și sigură,

(Urmare în pag. 6-a)

Centenarul lui Emile Zola

de ION BIBERI

Personalitatea literară a lui Emile Zola, dela a cărui naștere se implinesc zilele acestea o sută de ani, este dominată de înăurirea pe care a avut-o asupra scriitorului spiritul științist al secolului și în special lectura lui Claude Bernard. O atare influență, prin întinderea și rezultatele ei, este desigur unică în istoria literară. Momentul în care Zola a luat cunoștință de direcția materialismului științist și în care s'a aflat în posesia unei metode de cercetare, a reprezentat criza de conștiință îngăduindu-i să ia cunoștință de propriile sale posibilități și de orientarea reală a talentului său. Literatura sa dinaintea acestui eveniment sufleteș, destul de flotant și de infiltrată de influențe romantice, se precizează, dobândește un caracter de manifest, ostentativ și polemic, și este întovărită de numeroase teoretizări și justificări. Temperament combativ, negând cu violență sau îmbrățișând până la fanatism un curent sau o idee, excesiv în admirație ca și în respingere,

lipsit de nuanțe și moderație, Emile Zola a fost un polemist acerb și un scriitor de luptă. Fascinat de exemplul lui Balzac, care a întreprins la rândul-i o lucrare în frescă a întregii societăți din epoca celui de al doilea Imperiu, dar sub impresia durabilă a lecturii cărții lui Claude Bernard *Introducere la l'étude de la médecine expérimentale*, a formulat o metodă de elaborare a romanului modern, reclamând dela romancier rigoare și spiritul de observație al omului de știință. Și-a completat doctrina cu introducerea în structura ei a câtorva noțiuni asupra eredității, și a construit un edificiu destul de coerent, dar de un spirit mai degradat naiv, în care intra deopotrivă materialism și entuziasm pentru științele naturale.

În realitate, nimic mai opus rigorii și obiectivității impersonale a acestor doctrine decât temperamentul exaltat al lui Emile Zola. Romancierul nu s'a mărginit să teoretizeze, să constate și să formuleze. El a ajuns repede la apogee, la un fel de misticism al științei și la o glorificare lirică a metodelor experimentale. În această acțiune el a rămas credincios temperamentului său, care avea să se manifeste în întreaga lui carieră literară, unind într'o strânsă imbinare pe observatorul lucid, căutând să surprindă realitatea în imediatul ei cu ajutorul documentărilor laborioase și a notelor luate „sur le vif”, și a poetului care ia acest material drept punct de plecare pentru imaginația lui puternică și pentru facultatea lui de transfigurare a realului, prin deformare și multiplicare a dimensiunilor.

Există prin urmare în literatura lui Zola o contradicție fundamentală între rigorele metodice și febra imaginativă, între voința către obiectivitate a naturalistului și viziunea gigantică, amplificatoare, a poetului. În Zola a dăinuit totdeauna un „poet epic”; observația lui Jules Lemaitre a surprins trăsătura dominantă a romancierului, care luat de curentul propriei sale fantezii, depășea realitatea și o transfigura până la nerecunoaștere. Zola și-a făcut un obiect din descrierea exactă a realității și a ajuns în fapt la o prezentare animată de puternice accente lirice a unei viziuni strict personale. Diferenți critici au stăruit asupra faptului; ciudat prin contradicția lui cu literatura zolistă. Eroii lui Zola nu au substanță de viață, nu au nici o corespondență în realitate, nu au veridic. Nu pentru că artistul ar fi fost lipsit, poate într-o măsură neîngăduită, de simț psihologic, lucru pe care îl recunoaște de admirație, căutând să-l atenuze, ci pentru că acești eroi erau simple produse ale unei imaginații puternice, creind după direcții proprii de lucru și nu după modele luate din realitate. Literatura lui Zola, ținând către document, către redarea credincioasă, fără indice personal, a exteriorului, este în realitate nu o fotografie, ci o măturare a unei sensibilități tumultuoase și a unei viziuni foarte personale a lumii. Optica scriitorului s'a afirmat împotriva principiilor doctrinare pe care le milita, subliniind prin aceasta caracterul esențial subiectiv al universului zolist. Rezultatul, deși infirmă poziția teoretică a lui Zola, salvează pe scriitor. Căci ceea ce e caduc în opera lui Zola, sunt tocmai părțile înfăptuite direct sub imboldul principiilor teoretice, iar ceea ce rămâne valabil este intensitatea și culoarea viziunii sale, mișcarea lăuntrică ce conduce acțiunile și descrierea, puterea sa de prelucrare a materialului brut. Această viziune era mai cu deosebire orientată către surprinderea tălăzuirilor colective decât înspre viața individuală.

Zola depășește individualul, pe care îl mănăște cu siguranță numai în reacțiunile sale instinctuale; el se înserează mulțimii și o urmărește în revărsările ei elementare; dacă e incapabil să analizeze cu înțelegere mișcările sufletești ale

M. CONSTANTINESCU-ROMALO

Peisagiu

(Urmare în pagina 6-a)

CRONICA

LITERARĂ

În recenzia pe care o făceam anul trecut culegerii de versuri „Poeme cu vin și haiduci”, a lui I. D. Pietrari, observam între altele, ecourile din poezia lui N. Crevedia. Constatărea noastră lăsa totuși să se întrevadă puțină unei descătușări, prin vigoare temperamentală. Într'adevăr, N. Crevedia este un deschizător de drum, pentru poezii noi de obârșie rurală, care, ca și el, își pun problema desrădăcinării și a adaptării. În versuri această problemă constă în descoperirea isvoarelor lirismului.

Se va rămâne la resursele naive, idilice sau mitice, ale satului, sau vor fi convertite și unele teme de experiență orășanească, tratate cu o retorică vitalistă așa cum excelează N. Crevedia? În recenta sa plachetă „Scrisori către poezii”, I. D. Pietrari se arată potrivit ideii de domesticire citadină, și o plimbare „prin urbe”, îi dă prilej de încurțare satirică:

Uite un bloc! Duhnește a risipă!
L-aș duce 'n sat să fac din el spital
Pe-aici iubirea-i iute ca o gripă,
Iar Sfânta-Vineri dă și câte-un val

Văd un Ion. Îl gădău o jazz
L-ar lua de gât strămoșul din caval.
Străbunii lui s'au ofițat de praz
Și au murit cântând pe Decebal.

Școlar al lui N. Crevedia, autorul care cântă „prazul”, mărturisește totuși temperamentală și totodată pare a se despărți doctrinar de maestrul Nu este dispus să „slăvească „banii”, „aeroplanelul”, „gloria”, „femeia-cocoană”, etc... Apucă p' o cale inversă spre o adâncire a motivelor țărănești și o înmulțire a lor. Până acum autorul are meritul de a propune, ca orizont personal, lirismul haiduciei. Cu veleități d' ea improspăta arta poetică, îndeamnă pe confrăți să-și schimbe perspectiva:

Mai dați o raită barzilor pe unde
Ochii voinicului miera de pe cal,
Locuri în care până la os pătrunde
Balada scuturată din caval.

Cei de acolo nu știu de traviate
Fac socoteli pe bobi de păpuși
Și cântă mare-un car cu patru boi,
De joacă munții hori pe desbrăcate.

Fidel programului ce-l recomandă, așează la loc de cinste, în versuri, tot ce pomeneste de „odinioară”: „rădăcină de hrean”, „Maica Precistă în strănă”, „Sfânta Liturghie”, „sarica haiducească”, „oușma de Basarab”, „pistolul... ce știe să ochiască”, „baba-Dochia 'n cojoc”, „Carul-Mare prin trifoaie noi”, „arșiță din zăvoaie”, „fagul care... trage-o dușcă de hodină”, „satul patriarhal”, „cuibul rândunicii din pridvor”, etc... Intors spre zarea de neprihănire și îndestulare lirică ce crede că i se deschide în primitivitatea satului, autorul păstrează o amintire amară din

Credem pe vremuri în sfânta dreptate
Și'n toate câte cărțile mi-au spus:
Că lumea-i un poem de bunăvoință,
Că las e-acel de spate prea adus...

SECRETARULUI DE REDACȚIE

Pe masa ta de manuscrise plină
Nu-i nici o zi în care să nu-ți vină
Din tot cuprinsul țării mii de rânduri
Să-ți scuture potopul lor de gânduri.

Pe toate le clasezi după valoare:
Debuturi cu talente viitoare,
Sau încercările nereușite
Pe care coșul lacom le va 'nghite.

În munca asta fără de 'ncetare
Tu, meritul trimiți înspre tipare
Și picure peste pustii vieți
Parfumul delicat al frumuseții...

Ce răsplătit cândva îți va fi chinul
Că printre rânduri i-ai citit destinul
Celui ce-o să lucrească prin milenii
Cu dăra sfântă-a veșnicului geniu.

M. Vișoreanu

EROISM SIMPLU

Se'nvolbură focul în mine
Și 'n câmp.
Mă străfulgeră plumbul
Pe-acolo, spre vară, străine.

Nouă brațe prăși-vor porumbul.
Se 'ntunecă cerul 'n amiază: —
Sunt păsări de fier sau năuci? —
În neguri doar mîntea vegheză.

Dar ochii 's sub ape adânci.
Mă 'nfund în tăceri de genună
Și 'n mine pustiu imi tac...
Prin neguri trompete răsună:
„Trecut-a un om peste veac!”

T. Dora Vintilă

INVOCATIE TIMPULUI

Timpuț, timpuț...
Duh călător,
În rădănele vieții
Din roua dimineții,
Până 'n seara cu stei,
Pe drumuri lactei,
Peste stihii și orcaie
Toarnă-una jăgă
Din aleanuri și dor
Să-mi curgă ușor,
Să-mi curgă din suflet
Isvoare spre-ocean
De rîșni și de lumă:
Să-mi curgă de-acum
Pe veșnicul Drum

I. D. Pietrari: Scrisori pentru poezii

I. O. Suceveanu: Fântâni pentru popas

N. V. Coban: Casa de pe Prut

Sărmane vorbe, slove înșirate
Ca niște oi pe un izlaz Larousse.
Hei, ani de-atunci, minciuni în patru
labre —
Cu-aceste două versuri mă desmierd:
Dacă v'as prinde, v'as juca la table,
Cu ochii 'nchiși sau beat, ca să vă pierd.

(p. 21)

După cum se vede, poetul nu precizează ce anume l-a făcut să-și piardă încrederea în „sfânta dreptate” și prin ce impasuri sufleteste a trecut. Strein de orice soi de demonstrație, se mulțumește să afirme cu energie ceea ce socotește că-i restituie personalitatea amenințată de alterarea metropolei:

Si-am plecat tu roibul mai departe
Prin sate biruite de poezii:
Locuitori ce n'au tăiat o carte
Dar în priviri puteai să le citești
Ce nouă nici un tom nu ne înparte.
Am tras la unu care m'a cinstit
Cu jîntiță și apă de stubeu
În noaptea cea știu că am dormit
La el, într'un pățuc cu Dumnezeu.

(p. 12)

Însfârșit, I. D. Pietrari propune și definiția „poetului”:

Dar mi-au strigat străbunii din amare:
— „Răsună-te tu, sfântă haimana!”

(p. 45)

Poetul ca „sfântă haimana” este de fapt o temă tratată destul în lirica modernă și, trebuie să subliniem, o temă grea și prin ceace poate fi haimana și prin ceea ce poate fi sfîntenia. I. D. Pietrari se gîndește însă mai cu temei la haiducie, decât la sfîntenie, pentru că, atunci când „bunătatea” care „curgea prin lume” a „ntărcat, ochii omului pe care-l concepe, nu se îndreaptă spre rugăciune ci iau „înfățișare de pistoale”.

Pe I. O. Suceveanu l-am cunoscut prin placheta „Vibrări”, iar acum, tipărit noua culegere „Fântâni pentru popas”, ni se înfățișează mai adîncit și mai sigur de sine. Spațiul liric pe care încearcă să și-l coloreze, se deschide totuși undeva, într'un sat, așezat pe un podiș, stăpînit de „liniști”, unde „turme de mioare se mișcă 'necet”, „gîndul crește arbore înalt”, iar doinele tremură strune prin piept”. Pe acest plai, „fecișoarele torc fir subțire de smarald, ascultând privighetorile din sînul tare și cald”, și totuși, prin aerul pur, străbat melodii „reci”, și fîlfăie „vedenii”. Nu lipsesc de aici nici „ciutele”, care citează versuri „pe file de aur”, și, deasemeni, nici Dumnezeu nu e prea departe, deoarece „coboară pe-o rază de lumină”,

în „ogînda apelor”. Cum a ajuns I. O. Suceveanu să-și ridice străveziul său „podis” poetic? Spre deosebire de alți confrăți, el nu vorbește de un conflict ivit între cunoașterea satului și a orașului. Pare a avea numai cunoașterea satului, dar în așa condiții încât ea necesită depășirea prin poezie. Dintr'o „copilărie săracă” își amintește de Dumnezeu „care trebuia să fie tare sucit, tare avar, de vreme ce mama se ruga dimineața și seara în zadar. Tata pe semne că-i știa nepăsarea pentru săraci; se ruga numai la Paști când se găta păpușoiul din saci”. Poetul a avut totuși momentul său ales, când din acest mediu neprielnic, l-a deșteptat și l-a îndemnat să iasă, neliștea creia-toare:

Mai tîrziu, când am prins o sapă de coadă
Depărtările au început să mă întrebe, să mă
froadă,

Seara stăteam pe prispă, cu luna albă 'n
fpoală

Până întunerecul îmi ungea genele cu smolă.
Atunci rătăceam singur, printr'o lume cu
fmei,

Așa cum povestea bunica întinzînd fusci.
(p. 22)

Nu acestea s-cele mai frumoase versuri din cartea lui I. O. Suceveanu, dar ele instruesc asupra genezei producției sale. Este vorba de o transfigurare, printr'o retragere în legendar, a însuși peisajului sătesc văzut de autor neîmpodobiți și meschin. Un mijloc de transcendere îl află în puterile vrăjite ale elementelor:

În găleata fără fund
Multe stele se ascund.
De le cheamă, nu răspund,
Se 'nvărtesc în dans rotund.
Dimineața, un fecior,
A găsit ochii 'n ureci
Și cum i-a băut în drum
S'a făcut pară și scrum.

(p. 6)

O interesantă poemă, care arată gradul de sensibilitate pentru „invizibil” al poetului, este „Cîntec pentru vreme bătrână”. Stelele căzătoare îi sugerează perindarea nemuritoare a vieților, iar despre ceea ce ar putea fi dincolo de devenire, îl informează „domnițele”, „fagii”, „haiducii”:

Domnițe cu mîini muiate în melancoli
Teș chenare viselor de dincolo de moarte
Fagii tot se mai frămîntă 'n dans rotund
Scuturînd lumini cărărilor în somn.
În legende și povești haiduci se ascund,
Curcubeu se 'mpletesc pe scaune de domn.
(p. 42)

Mai surprindem două preocupări interesante ale culegerii: încercarea de a

descrie un destin uman, în poema „Nașterea Omului”.

Solii pămîntului, durerile,
Au venit cu diminețile, cu serile,
Și i-am picurat în sânge — soarte —
Întunerec și lumină în vrăsmășie de
moarte.

Nașterea omului a aflat-o o stea
Când a trecut pe la fereastra vieții ac
inea:

Apoi a trimis o soră cu coadă
Cîntecul luminii, gîndul să i-l roadă
(p. 18)

și „Taina cea mare”, unde misterul învierii de primăvară se asociază cu al iubirii feciorelnice:

În noaptea minunii, când mugurii-au plesnit
Taina cea mare din codru s'a 'mplinit
Fata a'mbrășat fagul cel mai voinic
Și i-a pus pe piept sîrutul cuțitului mic.

Din trupul voinicului trei picături au căzut
Pentru cea mai frumoasă fată ce s'a văzut.
Dimineața, când s'au trezit dealurile-aprînse
Din toată pădurea, fagul ales înverzise.

(p. 38)

Nu îngreuiem prezentarea ce i-o facem poezii lui I. O. Suceveanu, cu considerații lăturale, de pildă, încadrarea sa în moda lirică a zilei. Așa cum este, autorul caută formula sa de exprimare sinceră și îl prețuim ca atare. De altminteri, cucerește din versurile sale, un ton de duioasă smerenie, ca în „Bunica” și mai ales în „Poem pentru țărani”, unde își promite singur realizări mai ample:

N'as vrea să mă risipesc într'o lume neștiută
Până nu voi aprinde inima voastră durută
Căci cine altul să vă dătuască în veac
Decît tot umul ca voi, necăjit și sărac?

(p. 32)

În versurile lui Neculai Coban, strînsse în „Casa de pe Prut” și publicate de „Societatea Scriitorilor din Basarabia”, provincia intră ca element productiv, în diferite feluri. Ea e, de pildă, un lîrg, văzut oarecum livresc, într'o atmosferă bacoviană:

Lumini bolnave în tîrgul fumuriu
Cine adună atîta tristețe pentru mine, în vin?
Noroiul îmi mușcă gheata; coclit, un fanariu
azrinde lampioane să-mi lumineze în destin.

(p. 16)

Cadrul orașului provincial devine neprielnic poeziei prin faptul literaturizării lui. Dacă n'ar ști că s'a scris și se scrie despre „elegia copacilor din parc”, poetul nu s'ar lăsa pătruns poate, de acest element elegiac. Dar Neculai Coban adaugă la complexitatea sensibilității sale, și turburarea lecturilor! Astfel „provincia” intră în conștiința sa lirică pe dubla cale a literaturii și a im-

presionabilității. Deaceia ea nu există nici pentru cei care nu „citesc” și nici pentru cei care n'au înzestrare deosebită a simțirii. În ochii celor care nu văd „provincia”, poetul apare ca un erou al morilor de vînt, un adversar al nimicului, în schimb el înțelege pe cine suferă de o „toamnă bălțiană”:

Încotro fugi, încotro Domniță bălană?
Delirul pașilor tăi pentru cine să-l adun?
Frunzele salcămilor din toamna bălțiană,
Metalice și grave, pentru așteptarea cui să
fle sun?

E pe aici vreo tulburătoare dorință de ducă,
ori numai visul tău caută aiurea sălăș?
Nu-ți plac oamenii scunzi, budincele cu muci
ori numai cerul de aici din oraș?
Încotro fugi, încotro, Domniță bălană?

Și aici sunt cinematografe și baluri
și ofiță, în lumina felinarelor din parc.
Și aici cerul își adună albastrele valuri
și calea de lapte și aicea-i cu strungă și țarc.

(p. 53)

Asemeni fugii „Domniței bălane”, și Neculai Bălan încearcă o fugă a sa pe care și-o manifestă printr'o ciudată frământare a lexicului. Numai prin această neliștea interioară se explică formațiuni verbale ca: „potmoliri vrăștite”, „sufletul verde, ierbatic”, „răilele lor zări”, „culegătorii anilor s'au răstăit...”, „zările pungășite de soare”, „vrej zănat”, sortirea încofăită etc. Nu pomenim, aici, de provincialism ca „șolt”, „hăit”, sau de preferințe ca „solomonit”, „grînguriri”, etc.

Dacă vedem în aceste particularități ale exprimării lui Neculai Coban, semnul unui efort de a depăși un nivel impropriu poeziei, nu putem neglija cele câteva poeme deplin realizate, care dovedesc talentul real al autorului. Din cele două catrene al căror titlu îl poartă cartea, cităm pe al doilea:

I-am tîmuit tăcerea sub gene de ferestre,
cu mir de cer, i-am uns deasupra rînilor de
flut
și, ca să fiu mai darnic cu casa fără zestre,
o noapte întreagă am ogîndit-o în Prut.

(p. 19)

În poezia „Elegie”, apărută altă dată în revista noastră, vedem un exemplu de frumoasă reușită la care alăturăm poema finală „Să nu vii”:

E aproape toamnă și frigul mă prinde!
Cerule, cu haina lui vîntă, strigă la țările
și, focul din porțile gri, cu semne le-aprînde:
drumul mai greu peste mine s'asvârle.

Să nu vii! Pe aici, la oameni se uită năluci
și umbrele 'n sălci pe vîșeri negre, de
Igmă...

Potecile toate se strîng în răscruci
și toate tăcerile-s pline de brumă...

(p. 58)

Învieea lui Neculai Coban, în lirica tânără, cu volumul „Casa de pe Prut”, socotim că se face sub bune auspicii. Autorul pomeneste de la realități roditoare în poezie, cum ar fi suferința unui mediu ce trebuie depășit, și dovedește deopotrivă că are puterea sufletească de a depăși.

CONSTANTIN FANTANERU

Coreșpondența noastră

ELEGIE

Cleștarul amintirii și-a irosit lumina...
E noaptea peste gînduri și tăină de răscruci:
Pe aici duși, uitare și-a presărat sulina
Și-a adormit regatul de vise și năluci.

Mi-am fîrîit în lume baltagul intristării:
Cu el voiu sparge poarta mistereilor din noi!
Și vor răzbi din funduri ecourile zării
Și cîntecul lăutei din ziua-de-apoi...

Atunci, va rade poate, Durerea mea cea buna.
S'o lumina în mine zăbranicul întins;
Dar le va stinge toate. Destinul care tună!
...Și voiu cădea 'n restriștea din cîntece invins.

Jean Icar

SANATORIU

Se aud castanele căzînd,
Și-s palizi toți pecinii,
Căci toamna vine 'nșngerînd
Și geme lung pămîntul.

Se aud castanele căzînd,
Și vîjăie furtuna,
Și frunzele mereu foșnînd,
Cad una, câte una.

Se aud castanele căzînd,
Și-s palizi toți pecinii,
Căci toamna vine 'nșngerînd
Batistele grădinii...

Gh. Părcălăbescu

SUFLETE ȘI POEZIE

Amorul nu leagă, amorul nu minte
Nădejdea ne duce... ne-alungă, ne împinge.
Iubirea, în suflet se lasă, se prinde
Trudita speranță ne'ndoaie, ne frînge!

Înaltă, respingînd din brațe tubitul
Pecioară, tresaltă; iubirea se plînge,
Frînzul tăcerii brăzdează pămîntul
Sărutul ne 'ndeamnă... ne 'ngîndă, ne strînge...

Dar vaetul apei ne lasă, ne pierde,
Poemul destramă în suflete vrerea,
Și ruga din urmă ne prînde; ne țerte...
La margini de liniști se 'ngîndă tăcerea

Suflete multe rămase în poeme.
Și fără de-o urmă, de-un dor, amintire
Le sunt străjuțului a atîtora, vreme
Pierdută, din gînd, din durere și fire...

Ioan Ramură-Bărcănescu

CANTEC PENTRU FATA DE DEPARTE

S'au brumai și gîndurile — crizanteme albe
Pentru cine-ai tresărit cu ochii mici,
Pentru cine-ai adunat din seri în salbe,
Lacrimi de Domnițe — licurici

Fată albă, fata mea de zări,
Care treci în cătece,
Te soptesc descătece
Lin în veac, cărări.

Tînguesc în candelă
Visele de ieri.
Liniști dădrene se cobor din cer.
Peste veac, departe — doruri lungi ca mine —

Mă cobor amurguri blonde și tîrzii
Care-i fata ce o voiu iubi,
Peste veac. Așa vrea să fie tot tăcută,
Cu acciași ochi și-aceleași mîini.

Să soptescă aceleași rugăciuni,
Rugăciuni cu vorbă ne 'ncepută.
Fata asta — o porti în alăută.

G. Egea

SARACA DURERE

Mi's pașii toți pecetii din care-au plîns
pîrînții, —
Pe-acu nu mai caut pe nimeni...
Trec umbrele — 's oameni — mai arse,

Ca toate credințele minții,
Ca toate robile ce-mi s'drumicid anii.
Cîntările pleacă, orbitele fură, cuvintele
strică!

De-aici nu mai m'auzi... Mă uși, mă pierzi
de tot, bunică, —
Te-or îndrăgi icoanele murdare ca zările,
ca banii.

Dă-mi rînilor din cuget și lasă-mă'n tăcere
Nu-mi lua iar bucuria durerilor de-a plînge
Și plîngerii de-a ști.
Pe-acu nu mai pot să caut pe nimeni...
Pustie, pustie

Vecie din sânge!..
Cîntările sboară, orbitele tale, cuvinte cată,
Zăpezile vieților tristelor ne-adulmecă, tată...

Stelian Diaconescu

RASPUNS MAMEI

Mă chiamă amintirile prin rîndurile tale cu
miros de sulfînd,
Șirag de doruri din anii luminoși ai copilăriei,
Pe care i-am ars pe rugul uitării de mult.

Nu pot, mamă, nu pot să te-ascult.
Iar satul nostru mic, cu plopi tremurători
în vînt,

Să-mi reîntorc truditul lut, eu nu m'incumet
Îmi simt trupul întreg de pămînt
Străin, desrădăcinat, copilul tău
Nu-și va vedea satul, căsuțele pe deal, vesele,

albe,
Fetele, în horă, bujori ai tinereții, cu mîdiere
de nalbe
Ci se va stinge, tăcut, ca flacăra de candelă
din triste cimitire,

Cu nostalgia despărțirii de voi, de amintire.
Mă simt bătrîn — și mi-e atât dor
De toți, de cei salcămii din curte,
De florile pe care mi le păstrezi pe grindă,
în pridvor

...Și totuși, în zadar, ai să m'astepti,
Cu mîna streșîndă, zile deardîndul,
Când vei trăi singură tu, cu gîndul
Tău sbucit, în fața porții cu stâlpi înalți
și drepți.

...M'a prins strălîntătea în apriga-i vîltoare.
Nu pot să scap din ea — și-apoi,
Cum aș veni 'napoi
În satul în care
Amintirile, lumini din trecut, sunt scrum pe
rugul uitării?!

2) AUTUMNALA

Săpică ritmic în unduire de vînt
Copacii trîști din parcul solitar.
Plîng frunze de aramă reci și iar
Îmi răsună a gol pașii de pămînt

Umbre violete cu reflexe pale
Tremură în unda apei înegrite,
Suluri de lumină palide, grăbite,
Tremură pe urma plecărilor tale
Rămîn trist pe gînduri, odihîndu-mi
obosiți pași.

Amintirea 'n suflet potolită plînge,
Printre ramuri vîntul notele își frînge.
Suspînă în noapte copaci vii rămași.
Unde mi-ești Lusa? Unde ni-s anii

De par triste vedenii?
Unde ne sunt amintirile, denii?
Le'ngănă doar vîntul litanii.
Unde ni-i copilăria senină,
Unde ni-s brazii aprinși de amurguri în
sânge?

Unde ni-i trecutul ce plînge
Pe drumul uitării, fără lumină?

George Meghea

Ce știam din spaimele vieții

Ce știam din spaimele vieții
Decât fericirea de a da o altă culoare zilelor
Cât de zănatice, de a muri somnoroși în credință,
Regăsindu-mă sub geana aceluiaș imperiu.
Singur omul, fraged ca firul ierbii
Se ofilește după fiecare iarnă
Fără nădejdi. Stăpânii se aliniază ca stelele
În orbita senină a unui ev primăvărat.
Mulți vor muri încercați de o soartă prea mare
Lăsând stărvul soarelui de dimineață
Neizbutind să iasă din noapte,
Vestea lor nu va ajunge pe tărîmul celalt.

Ci tu, inimă, plângând peste mormintele
Celor ce s-au născut; răcorind
Fiecare rădăcină a vieții cu o lacrimă,
Înalță-te spre cerul tuturor îndurărilor!
Nici șuerul mâinii, nici trufia,
Nici pizma care seamănă venin,
Nu vor putea întuneca vreodată
Lumina ta, în care-ai suferit.

Trudește încă! Ceasul cel amar
Te 'mprejmuește și îi simțești aripa.
Mai e puțin și lumea va fi goală
Și de durere, unde ți-i sălașul,
Nu te 'ngrozi! Mai crede încă
Și alte lumi din lacrimi vei zidi.

IULIAN VESPER

Beethoven

De vreme ce atât mă doare
Indepărtarea de pământ,
Un cântec de spăimântătoare
Singurătate am să cânt.
Într'insul viața mea voi pune
Și viața lumii: zi de zi.
El poate 'n veci nu va apune
Ca 'n veci să nu-l pot auzi.
Dar, de-o fi surd s'ajung mai mult,
Pe cât va crește de frumos,
În veci am să cobor, s'ascult
Cu-auzul fraților de jos...

ȘTEFAN STĂNESCU

Elegie

De-ai ști cât mă doare fuga aceasta prin povești
Cu pulpana pieptului desfăcută!
Tu mă cerți că sărut gura fetelor svăpăiate
Și mâinile lor de cucută.
Ești dezolat că, leocă de cântec,
Sărut genunchii ploii
Și mă trag scafeții — haimanale — de poalele mântăii.
De-ai vedea, însă, cum
Sărut seara stelele aprinse ca pipele de tutun
Și mi se umple gura, cald — ca de sânge — de rugăciune,
Tată, ai trimite argatul; lăcrămând,
Cu pantofii iertării după mine...

CONST. VIRGIL GHEORGHIU

Floarea de ger

Oglinzi, oglinzi, argintate oglinzi
ale cerurilor scufundate oceane
cine, vânt de zăpadă, te trimise să mă cuprinzi
în strălucirea îndepărtatelor culori diafane.

Oglinzi, oglinzi, rățăitoare oglinzi
ale țărnișelor plecate peste norii lui Pluto,
cine, lacrimă ascunsă, te trimise ca să-mi întinzi
din adâncuri floarea inimii pe care-am pierdut-o?

Floarea inimii, floarea inimii de sub stânca de cer
în care odinioară stelele adunase un fluture!

Cine, cine floare a inimii, floare de ger
veni polenul razei tale în țărână să-l scuture?

Imi va duce de-acți către tine ce vânt

cenușa ochilor, cenușa acestor stamine?

O! tainic lucefar, din cer, din pământ

cine rodul lacrimii mele să ți-l culeagă? Cine?

ION TOLESCU VALENI

Cucernica aluzie

(nuvelă)

de SIMION STOLNICU

Șoferul a stopat în noapte pe ghe-
tuș, la mijlocul satului.

— Oprește la biserică, spusese înca-
satoarea autocarului, cam nedumerită
că au avut și un pasager fără drum
lung.

Raul Mihnea și-a trecut sfios vali-
zele printre băncile cu accesorii nika-
late care voiau parcă să aline spaima
produsă de florile vârtuoase de ghiță
așternută pe geamuri. Își închipuia că
asemenea descindere prin besnele acele-
a nu putea fi decât foarte rară și prea
surprinzătoare pentru ceilalți îndrep-
tați către luminile orașelor. I se păru
că scoboară o scară dublă. Pământul
era neobișnuit pe jos pentru ușa unui
automobil.

Iată, într'adevăr, ceva alb, ferit între
brazi: biserica. Casa preotului destul
de luminată alături. Incolo nu s'au lumini
aproape nicăieri. Poarta vâruită, lipsa
oricărui lătrat, îl îmbie să bată. Dar ce
are el cu popa? Nu e cu puțință să se
fi aventurat Mihnea pe aici pentru a-
cest om cu însușiri intelectuale deose-
bite dar care vorbește prea mult des-
pre albinărit. Ce l-ar interesa de pildă
să afle din nou, tocmai acum în fau-
că albinele nu, pentru poftesc la floarea
de liliac?

Mai există un intelectual aici în sat
afară de părintele. Acela e un om de
talent nepriceput să-și organizeze via-
ța în bărlugul ăsta. Epurii cari or fi
cronțănind acum prin livezile închi-
siurate îi sunt cei mai discreți prieteni.
Pe dansul îl caută Mihnea, aducătorul
unui omagiu burghez binemeritat. Al-
cooluri parfumate și tari hălăcâie în
sticlele din valize, lângă cutiile de țigă-
ri englezești.

— Vai, cum m'am zăpăcit, își zise el,
să nu-mi dau eu seama că școala se
află la o poștă de'n urma bisericii! Pu-
team opri încă de-acolo.

Ținu marginea pe cărare îndărăt,
către școala primară al cărei director
era Ichim ce avea să afle din vreme,
înainte de a ști din gazete, că a obținut
un premiu de poezie.

— Domnu Mihnea-a-a!

O voce fragedă, limpede a unei fete,
undevea pe-aproape. Tânărul tresă-
ri, surăsese fericit că poate învinge o sen-
sație de frig tocmai în momentul când
ea începea să se schimbe într-o adevă-
rată încoțetare. Se smuci sub pla-
puma subțire. Își aduse aminte că so-
sise în ajun la Ichim după ce orbecăise
mult cu valizele, pe sub salcâmi, prin
făgașele scorjite ale sânilor. Acum
soarele moscotea chiciura ferestrei cu
buze de sorcovă nouă.

— Domnu Mihnea — reveni glasul
cel care-l trezise, — domnul învățător
Ichim vă așteaptă în clasă. Luați ca-
feaua cu lapte la recreație.

Apoi se auziră lipăile ale picioarelor
goale prin curtea de lut înghețată a
școlii.

— A, țigăncușa de aseară. N'a intrat
în cameră deoarece ea știe că i-au mî-
jit sâni.

Era o regulă de ospitalitate a lui
Ichim ca de fiecare vizită să-i cedeze
clasa ca unui revizor. Ca să-i arate cât
se simte de onorat, Mihnea, liber pro-
fesionist fără nicio idee de pedagogie,
acceptase altădată rolul, ținuse comu-
nicativ, iluminat ca un Tagore, o lec-
ție pușorilor. Acum nu se grăbi... Asta
e camera de gală a lui Ichim incori-
gibil celibatar. Însirarea meticuloasă a
stampelor de pe ziduri amintește at-
mosfera unui cămin de studenți. Recu-
noaște cu drag obiectele de pe biroul
învățătorului. Tocul de os cu iconiță
interioară, clopoțelul ruginit — pâinea
lui Ichim. Toate sunt precum ieri. Și
așchii și cioburi de-ăr mai rămâne din
ele Mihnea ar ști să le adulece, sim-
tind cum adieșcența lui reînvie din
substanța lor. Era un pribeag. Avutul
său n'avea stabilitate și nu putea să
prindă pe el colbul amintirilor. Obiec-
tele din casa lui Ichim erau deopotrivă
statornice și cristalizau aici în liniște,

parcă pentru bucuria amândorura. De
altfel, ce-i lega mai mult pe Mihnea și
celălalt decât perseverența în visul de
tinerețe?... Pentru asta venise Mihnea
din fundul orașului depărat cu lungi
ocoluri în rapide și autocare. Ah, ora-
șul plin de toate decăderile, de toate
otrăvurile ciudate în care un poet de-
demult dorea să fie prăjite limbile in-
vidioase. Limbi mult prea depărtate
astăzi, că să se lege de ridiculul iluziei
celod doi prieteni.

Te păzea, tropăie cineva desmorțit
care pare să fi gustat mai devreme ge-
rul dimineții. Ichim voinic, bondoc și
rotund statuie primitivă de podgorean
cu trăsături mobile în jurul nasului
blajin.

— Hai că am deschis clasa. Cât ai de
gând să te tot dichisești ca o mireasă?
Mai repede, mă păcătosule, că pentru
proștii ăia nu trebuie să fii frumos. Să
vezi cum vor incremeni când te vor
vedea! Le-am și spus că a sosit dom-
nul inspector. Un șopot de candore se
păstra în glasul lui Ichim alterat de
tutun. Vei ține o lecție despre... Știi, ca

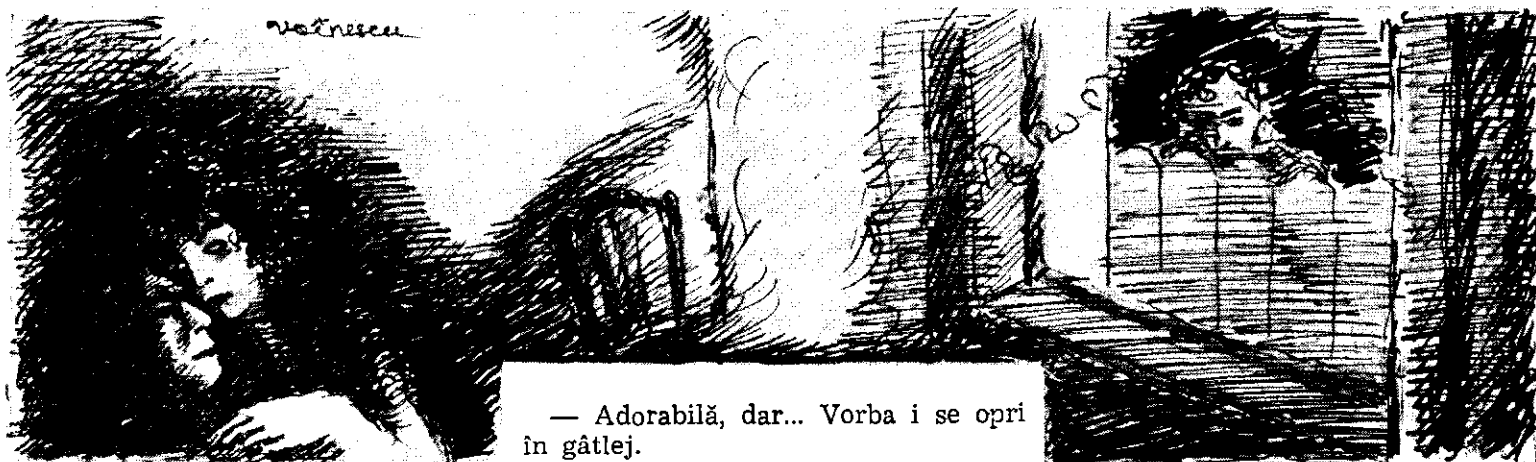
încuviinț el însfârșit, rugător, dar la-
să elevii!

Își luă inima în dinți și se lăsă con-
dus de Ichim printre șirurile de copii.
Își simțea ochii ca niște boabe de mă-
criș cu care nu mai putea să mângăie.
Preotul dornic să-l vadă, sta rezemat
de catedră. Un Christ slav, ai fi zis, cu
un suras cam bănuitor. Are lângă el o
fetiță cu panglicuțe și pe preoteasa
care l-a însoțit azi la vizitarea școlii.
Amândouă sunt minunate și părintele
i le prezintă cu mândrie.

Mihnea îi vedea copila întâia oară.
Iată prin ce l-a întrecut preotul pe bie-
tul Ichim, holteul convins. Prin asta
trebuie să fie eclipsat și dominat, fără
îndoială, romanticul său prieten! Il
năpădi un fel de ciudă pe sutana asta
care ținea să-și afirme tot mai tare
prezența oridecâteori dansul venea să
spună un cuvânt bun lui Ichim.

— Prezintă pe Așorel copila mea din
clasa treia, spuse tremurat părintele
Ion Cerbiceanu.

Mihnea fulgeră scurt perechea de
ochi sinilii care venea cam până la
braul preotesc.

— Adorabilă, dar... Vorba i se opri
în gât.

— Dar ce? întrebă, dulce, aproape
liturgic tatăl. Parcă ai vrut să mai spui
ceva.

— Cum stă cu învățătura?

Simțindu-se în centrul discuției, fe-
țița a înflorit peste toată clasa bogat
împeștrată cu țigănci. Dar figura pă-
rintelui a căpătat deodată o întepenie
spectrală.

Mai târziu, meditănd asupra întâm-
plării, Mihnea încă nu-și amintea cum
ii venise să pronunțe acel „dar” care
părea să-l fi turburat foarte mult pe
preot. Ceiace putea fi sigur era faptul
că din tăcerea pe care Mihnea a așeza-
to după acea expresie trunchiată:
„Adorabilă, dar...” părintele a înțeles
alte gânduri și anume:

— He, hei, părințele, dragălaș copil
ai, nici vorbă, dar să-l fi conceput cu
cealaltă, ce zici? n'ar fi putut fi mai
dragălaș? Însă dacă n'ai avut norocul
să te însori cu Ilinca, de, ce să-ți fac!

Încă din epoca hirotonisirii, a însu-
rătoarei deci, sfinția sa se cunoștea cu
Raul Mihnea. Dar să fi fost acesta atât
de înrăit de viață ca să-i mai amin-
tească preotului de trecut sentimentul
din întâmplare cam înveninat?

Nu-i vorbă, decăteori îl vedea pe
părintele Cerbiceanu, nu putea să
nu-și aducă aminte de Ilinca fata pri-
melor sale fierbințeli de altădată pen-
tru care valorosul teolog îi fusese ri-
val. Pe ei, băieții, i-a adunat pe atunci
destinul în acest sat dealungul unei
vacanțe pe care Ilinca, scolarita dela
București o petrecea în preajma lor la
moșie a unei rude. La început suc-
cesul a fost de partea lui Raul. Fata se-
măna cu fîngerii cu bucle arămii ai lui
Tintoretto, atât de curată și eternă pă-
rea lacrima strânsă între pleoapele ei
mari când dansul îi vorbea despre mu-
zică.

mahala. Mihnea a sărit ca o veveriță
în grădina de gutui. De aici putea să
vadă bine prin geamul unei marchize
ce se petrece în casa Ilincăi. Nici n'a
mai simțit zăpada sub genunchi... Să
fi avut o pușcă. Printre uluci se zărea
bine geamlăcul și parțial, interiorul.
Ilinca sta culcată. Părul i se adunase
în suvițe inelate neglijent ca unei bol-
nave, dar era vîioasă și mîngăia ușor
cu brațul gol umărul seminaristului
Cerbiceanu. Părinții fetei care mirosi-
seră că e vorba de o hirotonisire, îl
tolerau în casa lor până la ora aceea.

Să se fi tăiat atunci într'un ciob de
ghiță, lui Mihnea nu i-ar fi curs sânge.
Nemaiavăd putere să privească
scena din interior, s'a cățarat pe uluci
și le-a sărit mai mult tîrîndu-se. A
tot așteptat pe seminaristul Cerbiceanu
să iasă de-acolo până către miezul
noptii. A avut vreme să ticluiască un
plan, o minciună prin care voia să dea
ultima luptă. Însfârșit viitorul popă s'a
îvit, suerând sprintenel, satisfăcut de
mîngăierile Ilincei, de-a latul unui
loc viran. A amuțit văzînd o umbră
cum se ridică peste gunoalele înzăpe-
zite tocmai în fața lui.

— Bună seara, domnule Cerbiceanu.
Dincoțor? Desigur dela drăguța Ilinca.
L-a lăsat înadins să întrevadă că-i a-
ținuse calea. Apoi a tăcut așa înfîpt
la un pas de celălalt. Îi fulgerase prin
cap ideea că rivalul își simte viața în
primejdie. Mihnea îi ascultă cu nesăț
respirația întretăiată. Știa că prezența
lui îl topește, îl usucă în mod sigur pe
celălalt aici în singurătatea de gunoi,
zăpadă și întuneric, dar își aduse a-
minte de sine că era de nenorocit. În-
tre timp Cerbiceanu i-a strâns mîna
și a început să se bîlbăie, confîindu-se
mașinal.

— Da, viu dela fată... De, om ești;

când o vezi că te atinge cu brațul a-
cela alb și o auzi rîzînd, nu-i așa?
ca o pasăre din tufiș. Și nu ar mai fi
conținut cu diminutivele de păsări
dacă Mihnea nu i-ar fi tăiat confesi-
unea.

— Ia'n ascultă coane Cerbiceanu, aș
vrea să-ți fiu de un mic folos și eu în
chestia asta, însă cu toate că ești mai
în vîrstă, nu pot ști dacă rezisti la
orice fel de informație.

— Vorbește dragă, fii pe pace, te
rog chiar. eu te ascult...

Loc viran, stele, nici o cetină să se
prăbușească să părăie enarm, să țină
isonul prăbușirii soartei lui Cerbi-
ceanu.

— Spune domnule Raul.

— Eu am trăit cu ea...

...Seminaristul l-a chemat la o cană
de vin fierț de cum au ieșit în străzi
mai populate. Acolo, sprijinit greu în
coate pe masa de ștejar, își ștergea me-
reul ochelarii în mîrosul de piper u-
med. Al doilea bea mai puțin.

— Bravo, domnule Mihnea, îți mul-
țumesc, ai fost băiat deștept, mă rog,
din moment ce te-ai introdus chiar la
dănsii în gazdă. Și făcea eforturi să
pară amuzat, să rădă, însă nu i se au-
zea rîsul, ci numai dinții i se arătau
mănzește.

Apoi s'au plimbat tăcuți, prin noap-
tea aceea, încă mult. Se opriră în fața
unui hotel sărăcăcios, de unde tocmai
targa salvării scotea doi sinucigași ne-
cunoscuți, un om și o femeie. Nu le-a
venit pe buze nicio vorbă despre ceiace
vedeau. Când ușile din fundul automo-
bilului salvării s'au închis peste suspi-
nele agonice, Mihnea și Cerbiceanu
s'au despărțit.

Ilinca n'a fost a niciunuia dintre ei.

Copiii bucură de întreruperea lec-
ției, au privit un moment cu multă cu-
rizitate figura musafirului, apoi au
început să frământe penalele. Un zum-
zet multumit suia peste bănci până 'n
lumina orbitoare ce zăpada o trimetea
în clasă. Părintele și-a recăpatat cu-
loarea și acum nu-l mai scăpa deloc
pe Mihnea din raza dulcelui său zâm-
bet. Mihnea auzise că părintele atăfase
adeseori pe țărani să facă mizerii și
processe lui Ichim. Să fi fost doar sim-
ple bănueli ale învățătorului poet, fire
sperioasă, bănuitoare și subiectivă?
Cerbiceanu era de altfel un om de
viață, care împăca bine ortodoxia cu
frumosele obiceiuri dacice dinainte de
Boerebista. Avea el specialitatea pli-
citișoară de a ieși anual în cale lui
Mihnea atunci când acesta venea din
Capitală pentru prietenia celuialt.
Încea a-l stînjeni cu aluzii la trecut.
Odată chiar i-a spus lui Mihnea care
se știa debarasat cu totul de acel tre-
cut: D-ta mi-ai schimbat viața.

Atât. Iar lui Mihnea i se păruse că
citește în ochii părintelui însă altceva
și anume: — Mizerabile, dacă n'ar fi
fost diplomația ta distrugătoare de
destine, atunci la hirotonisirea mea, aș
fi luat-o pe Ilinca de care nu mă des-
părtea niciun pas. Copiii ar fi fost ca
îngerii Domnului în adevăr, stupii mei
ar fi roit însutit, eu aș fi fost acum
mai tânăr și mai frumos!

Pe fața lui Mihnea nu se clintise nici
un mușchiu. Doar a schimbat vorba.
Așa era, gândise cu o ciudată satisfac-
ție. Biserica parcă nu vroia să-și adao-
ge nimic, tot sărăcăciosă părea și u-
milă așa cum o primise popa în tine-
rețe, oricât de revăruită și rezugrăvită
de meșteri buni.

Dar în schimb Cerbiceanu știa să
organizeze o frumusețe de chefuri.
Știa să dea iluzia tovarășilor săi de
petrecere că transformă apa'n vin de
Târnave cum a fost odată la un Cră-
ciun. Se terminase vinul și oaspeții
părintelui au fost invitați afară să în-
genunche în zăpadă lângă fântână.
S'au tot rugat cu toții. La urmă părin-
tele a încuviințat dascălul care era de
față să ridice ciutura și să guste.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronici germane

Hans Carossa: „Kindheit ü. Wandlungen einer Jugend“

de ȘTEFAN BACTU

De multă vreme n'am citit o carte mai cuceritoare prin lumina și căldura ce-o străbat dela un capăt la altul, de multă vreme nu ne-a fost dat să întâlnim o mai patetică evocare a copilăriei și a juneții. Patetică, dar totuși calmă. Poet și prozator de multă vreme consacrat, Carossa e astăzi unul din cei mai de frunte scriitori ai Germaniei, unul care a isbutit să rămână străin de orice „tendință”, închegând câteva cărți dintre cele mai bune. Această „Copilărie și schimbare a unei tinereți”, a apărut la „Insel Verlag” din Leipzig, într-o colecție de-o sobră eleganță, în care întâlnim scriitori de frunte, ca: Ricarda Huch, H. F. Blunck, Rudolf G. Binding și alții. Așa cum se prezintă până acum, colecția e o garanție care nu va trebui să se desmintă în viitor.

Cu totul altceva decât evocările unui Heinrich von Kleist, Papini sau Gide, cartea lui Hans Carossa strânge la un loc ceva din ciudatul romantism al celui dintâi, din experiențele celui de al doilea și din confesiunile autorului lui „Si le grain ne meurt”. Fără teama unei exagerări, mi se pare că Hans Carossa a scris unul din cele mai sincere și mai curate documente de umanitate și elan, pe care mi-a fost dat să le ceteșc până azi. Adoptând o tehnică intrucăta ciudată, oscilând între roman, nuvelă și schiță, Carossa a făcut bine că n'a ținut seamă de rigidele reguli ale unui gen, făcând salturi capricioase dela unul la altul. Din substanță, tehnică și stil, scriitorul a luat tot ce era mai aproape de suflet și de copilărie, pentru a ne reda, în frânturi, un întreg viabil și clar. Cartea lui Carossa e o frescă sau un caleidoscop, la care încă odă ne-a fost dat să aflăm calitatea de frunte a cărților bune: acela că ele nu se pot rezuma. Și tocmai de aceea noi nici nu vom încerca să facem acest lucru.

Închizând cartea aceasta plină de-un farmec oarecum desuet, ne-am simțit duși, în timp, înspre anii copilăriei părinților noștri, despre cari foarte bine scrie Carossa: „Ni-mănuși nu-i dat să privească dincolo de timp, cu toatăcă știam pe de rost toate datele importante ale istoriei; unei ciudate iluzii îi erau supuși atât cei mari cât și cei mici”. Ei bine, acest trai limitat oarecum numai la o singură zi, gâlgăie în fiecare pagină a cărții. Copii ai unui secol agitat, nouă istorisirea acestei copilării ni se va părea puțin „depășită” și foarte învechită. Tankul și avionul nu prea erau cunoscute, în schimb copiii înățău cu-o dulce candoare Vitelemuri de carton și credeau în vrăjitori și în căprioare fermecate. N'aveam decât să cetim capitolele: „Vrăjitorul”, „Eva” sau „Boală”, pentru a ne confundă puțin într-o copilărie care, din păcate, nu mai poate fi a nimănui în realitate, pentru că din ce în ce mai mult va trebui să ne mulțumim cu „literatură”. Atmosfera de cămin părintesc, de prietenie pură și de joacă a fiicărușii copil, palpită în prima parte a minunatei cărți a lui Carossa, ca pe o scenă pe care păpușile au prins din nou viață. Și-acum, urmează o stranie cotitură...

...Dincolo de copilărie vine adolescența, poate epoca mai sbuciumată și plină de lucruri noi în viața oricărui om; într-o măsură oarecare, o schimbare. Nu numai la față. Liceul, studiile, poezia, prietenia, gândul și femeia, iată atâtea mari realități de cari se lovește fiecare adolescent. Din acest punct de vedere, n'aveam decât să ne gândim la autorii pe cari i-am amintit la începutul însemnării noastre, și ne vom da seama de covârșitorul rol al adolescenței în viața oricărui om. Carossa ne descrie în a doua parte a cărții sale o adolescență mult mai cuminție și mai domoală, lipsită de turentele lui Papini, din „Un uomo finito”.

Catolic, locuind într-un internat, bucurându-se apoi de morbidă și interesantă amicitie a colegului său Hugo Mott, Carossa trece prin adolescență ca printr-o tristă zi de toamnă cu soare de primăvară. Un aliaj și un compromis în același timp. Indrăgim să afirmăm că adolescența lui Carossa e aceea a unei foarte mari părți a tinereții german, care începe să cunoască o anumită

viață numai pe băncile universității, revărsându-se destul de târziu în exploabile și regretabile excese. Din păcate „transformările” juneții lui Hans Carossa se opresc pe pragul universității, lipsindu-ne în acest fel de-o epocă pe care o bănuim dintre cele mai vii și mai pitorești. Și dacă însemnările acestea, scrise pe meleaguri pe care Carossa a pribegit în război, ar ajunge sub ochii scriitorului-medic, ele ar dori să fie și un indemn în această direcție.

Ne pare destul de rău, că trebuie să ne menținem la considerații generale, neputând insista în mod deosebit asupra unor capitole magistrale, deoarece caracterul linear al preocupărilor noastre nu ne îngăduie acest lucru. Dacă am fi însă în măsură s'o facem, am insista asupra următoarelor: „Intrecrearea”, „Răsunare” și „Sabia”, iar din a doua parte: „Domnul Prefect”, „Carnaval”, „Vin-

decări” — și în mod deosebit asupra paginilor celor mai relevante pentru scriitorul în devenire: „Poesie și viață”. În acest penultim capitol al cărții, ne aflăm puși cu o artă rar întâlnită, în fața marelui schimbări ce se petrece în sufletul tânărului care se surprinde îngânând primele strofe, stângaci și totuși cu hotărâre. Ca un fel de artă poetică, această confesiune e cheia de boltă pentru întreaga operă de mai târziu a lui Hans Carossa. Întru totul remarcabil, capitolul nu va trebui să scape nici unuia dintre lectorii acestei opere, a cărei apariție constituie un paradox care a avut darul să ne bucure.

Paradoxală e cartea lui Carossa, împiedea și buna lui carte, pentru că a văzut lumina tiparului astăzi când bubuie tunul, pentru că înțeleptul ei autor a aruncat-o între oameni într-o vreme atât de haotică, gândindu-se cu scepticism la adagiul: habent sua fata libelli. Dar pentru noi cartea aceasta a fost o plăcută surpriză; deaceia, ne grăbim s'o remarcăm. Ea va avea, probabil, darul să treacă dincolo de aceste vremi de „beligeranți” și „nebeligeranți”, pentru că în filele ei plutește duhul înțelepciunii, al frumuseții, al poeziei — și mai presus de toate, al omeniei. Și aceasta, e un lucru foarte mare!

Simple note

Un institut și-o încercare de evadare

de COSTIN I. MURGESCU

Nu știu cum aş putea începe această notă, pentru a sublinia mai bine lipsa oricărei influențe neletterare în ținuta ei; îmi rămâne numai încrederea în inteligența cetitorilor care vor reuși să se ridice o clipă deasupra supărătoarelor actualități pentru a putea discuta o problemă de vital interes pentru cultura românească.

Prilejul care ne îndeamnă să scriem aceste rânduri este inaugurarea Institutului de cultură germană, înființat la București și pus sub eminența conducere a savantului profesor Ernst Gamillscheg. Așa cum s'a precizat dela început — și bine s'a făcut că s'a precizat — acest institut nu va avea nici-un rol propagandistic sau politic. Ci unul pur cultural.

Și ca instrument de cultură, de colaborare spirituală între două popoare, Institutul german trebuie discutat.

Mai întâi însă, o întrebare: este *cerută* această punte de colaborare de stadiul actual al culturii românești? Răspunde adică Institutul unei necesități adânc resimțită de intelectualitatea noastră?

Credem că fără prea mare ezitare s'er putea răspunde afirmativ acestor întrebări. Viața noastră culturală din ultimii ani, tendința tot mai des manifestată de a veni în contact direct cu cât mai multe culturi, denotă căutarea altor perspective, a altor zări; ceea ce până astăzi părea suficient: rezumarea noastră la cartea franceză, azi pare-se că încercăm să depășim.

Este desigur vorba de o mare încercare la care presupunem că năzuiește cultura noastră; cu atât mai mare cu cât ea vine după bilanțul unui secol, nu tocmai îmbucurător. Un bilanț care era consemnat, aproape două decenii în urmă, astfel: „Cartea noastră nu poate scăpa din circuitul în care aleargă întreaga noastră literatură și poate, în măsura în care exagerează fenomenul, îl face mult mai accesibil și mai clar. Nu vreau să afirm aici, lucru vechi, că literatura noastră trece cu aceea a Franței, într-o agreabilă simbioză; asta ar însemna, dacă respectăm sensul cuvântului luat din botanică, că trăiesc în comun, într-o bună căsnicie și una folosește celeilalte. Istoria literaturii ne stă în față și ne spune că literatura noastră a fost un simplu parazitism”.

Trecem peste originea scriitorului, peste cultura sa fundamental franceză și dăm chiar voe spiritelor optimiste și deci mai puțin grave, să nu accepte ultimul cuvânt din fraza citată; rămâne însă adevărul crud al acestei constatări, pe care autorul citat nu e singurul care a făcut-o în cursul acestui veac.

Explicațiile care s'er putea da sunt prea multe; numai menorul nostru a fost unul singur: acela de a ne fi născut obișnui de strălucirea culturii de pe malurile Senei.

E inutil să căutăm să stabilim răspunderi; dacă există o vină, este numai a destinului

care a făcut să apărăm nu în lume, ci în biblioteca franceză. O bibliotecă strălucitoare în care noi n'aveam ce aduce. Ne-am trezit astfel, fiecare, ascunși pe după câte un tom de cărți: unul în spatele operei lui Hugo, altul al lui Laménais, al treilea după bustul lui Voltaire. Au trecut anii și-au venit alte cărți și noi ne-am ascuns mereu: după Baudelaire sau Verlaine, după Jammes sau Proust, dar n'am căutat niciodată să fugim din bibliotecă.

A fost atât de mare distanța între „noi” și „ei”, încât cultura franceză ne-a dizolvat. Noi n'am creiat nimic decât în măsura în care ne permit actualitatea franceză. Fîndcă are o viață de sevă, literatura noastră nu este o literatură dinamică, nu e frământată, nu cunoaște o durere interioară; ea a reprodus fidel în linii și miniatură ca mărime, cultura franceză din ultimul veac. A reprodus cu talent foarte mult, dar esențialul este că a reprodus, în loc să creeze.

De altfel este atât de adevărat că am trăit în umbra culturii franceze, încât nici n'am simțit nevoia traducerilor, a monografiilor, a comentariilor scriitorilor francezi. Ceea ce este mai grav este că nici astăzi nimeni n'a dat semnalul, nu e îngrijorat că noi n'am tradus nimic din ceea ce permanentizează Franța în cultura omenirii. Pentru că a cetii în franțu-

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

A 40-a EXPOZIȚIE A SOCIETĂȚII „TINERIMEA ARTISTICĂ” (Dalles)
„GRUPUL NOSTRU” (Ateneu)
„GRUPAREA ARTISTICĂ” (Sala Universul)

Societatea „Tinerimea Artistică” are 39 de ani de existență și a inaugurat cea de a 40-a expoziție. Pentru arta noastră acest eveniment e de o deosebită importanță. Fără un sprijin material constant, conducătorii ei au dus-o timp de 40 de ani, cu stăruință și desinteresare la locul ce-l ocupă azi în cultura noastră. Căci „Tinerimea Artistică”, prin vechimea ei, prin artiștii care au participat la expozițiile ei a devenit una din cele mai importante instituții de artă. Răsfoind cataloagele anuale, se deapănă toată activitatea artistică românească din ultimii 50 de ani, cele mai strălucitoare nume au înobilat expozițiile ei, în sânul ei s'a desbătut probleme noi, s'au comis nedreptăți ori s'au exagerat valori.

În clipa când ar fi fost aproape natural să dispară din cauza unor concepții care nu mai erau noi, „Tinerimea” a găsit pe acela care a știut să-i dea viață, s'o împrospăteze și să-i dea un impuls nou, în președintele său, d. Kimon Loghi. Nu cred că cineva ar fi putut fi atât de imparțial, cu perspective atât de largi în vederi ca d-sa. D. Kimon Loghi a deschis primitor ușa „Tinerimii” pentru cei tineri iar artiștii noștri de seamă pot participa la expoziții în aceleași condițiuni ca și un vechi societar. Aceasta suplă înțelegere face ca expozițiile „Tinerimii Artistice” să fie cele mai variate și mai interesante manifestări colective de artă.

Astfel concepțiile cele mai deosebite se întâlnesc pe cimeza de la Dalles; exuberanța tinerească a lui Țuculescu lângă cumințenia lui Artachino, debutul promițător al lui Hârtopeanu lângă Nicolae Grant.

Cei tineri însă, în mare majoritate, dau coloratura expoziției. Cei mai aleși dintre ei participă cu lucrări deosebite de interesante: Oct. Anghelută, Zoe Băicoianu, Boris Caragea, Ioana Giossan, Sorin Ionescu, Ghislaine Lambert, Mitache, Adina Moscu, Romeo Storck, Mircea Teodorescu, Iosephine Tremel, Tălășescu, Lelia Urdarianu, George Văntăru.

Dintre meșterii noștri participă Cecilia Țuculescu-Storck, Kimon Loghi, O. Han, Medrea, Camil Rescu, Schweizer Cumpăna. Artiști consacrați ca Mac Constantinescu, Militza Pătrașcu, Arnold, Bijou, Al. Călinescu, Maria Pillat, Chirovici, Petru Aurel, Céline Emilian, D. Ghiță, Iosif, Irimescu, Rodica Maniu, S. Mütznar, Alex. Moscu, Mihai Onofrei, Al. Phoebus, Vasile Popescu, Vlădescu, Ullea Mandia trimit lucrări care ilustrează un prestigiu bine meritat.

„Grupul nostru” (Nina Arbore, Adam Bălățu, C. Baraski, Dan Băjenaru, St. Constantinescu, Ionescu-Sin, Claudia Milian, Mioara Minulescu, Alex. Moscu, G. Nichita, Al. Phoebus, Lelia Urdarianu, Militza Pătrașcu) a inaugurat la 9-a expoziție la Ateneu. Expozițiile „Grupului” au fost întotdeauna urmărite cu interes, fie că în cadrul lui expuneau artiști consacrați fie că erau prilejurile unor debuturi interesante. Cei mai mulți dintre membrii „Grupului” evoluează din an în an și lucrările lor sunt dovada preocupării constante de progres. Alții, nu-și fac de cât un fel de datorie de a expune trimițând un minimum de lucrări mereu aceleași și care au platitudinea lucrărilor înghesbate după o formulă.

Anul acesta d-na Mioara Minulescu expune două mozaicuri „Sf. Ion” și „Muză”, lucrări admirabile ca ținută și bun gust, Bălățu trimite peisagii despre care am avut prilejul să scriem bunele noastre păreri în cronica expoziției d-sale. Despre lucrările d-nei Urdarianu de asemeni. Dan Băjenaru expune un portret și o natură moartă (Pești) cu excepționale calități; Stef. Constantinescu trimite pe lângă două peisaje în ulei, un Sf. Ilie în mozaic, lucrare în care d-sa a ridicat această tehnică la o adevărată virtuozitate.

Alexandru Moscu prezintă peisagii, flori pictate cu un meșteșug deosebit. Alex. Poebus expune peisagii în gouache, lucrări pline de pitoresc și spontaneitate.

Mac Constantinescu expune un bas-relief și „Cariatide” în sare de un efect cu totul nou. Ionescu-Sin trimite naturi moarte și un nud admirabil colorat.

„Gruparea Artistică” e la prima sa expoziție. Șase tinere artiste, Pia Căpșuneanu Mosaci, Amelia Tomescu, Doinica Elefterescu, Emilia Sărățeanu, Lucia Timurian, Popa Frunză, destul de egale ca posibilități, au reușit să înghesbeze o expoziție cu o frumoasă ținută. E un debut promițător și care merită încurajări.

Destin

De câte ori, pe cărările lumii,
Dau piept cu vânturile destinului,
Mi-astămpăr dorul în focul vinului
Și-l țin în mâini, cât beau din roua spumii.

Stau nopți întregi cu gândul căpătâi,
Doar nici-o zi nu-i sorocită mie,
Și, din rețeaua visului-robie,
În marele neant vreau să rămăi.

Și zorile cu telegari la trăsura,
Înundă feeric pernele n'alcov...
Risipa de flăcări albastre și mov
Mă cheamă n'spre trup și visele-mi zgură

Se fac... Iar florile roșii de mac
Își zvârl pălăriile n'voalte în focuri,
Și spicele coapte cu aur în ciocuri
Se leagănă mândre ca luna pe lac.

Și-acum, ca și ieri, cărări neumblate
Îmi vântură pașii cum frunzele vântul,
Răspântii sunt multe, dar nu știu cuvântul
Ce-asmute destinul și calea-i abata...

CONSTANTIN COJAN

Cronica ideilor

Primatul rațiunii practice

de MIRCEA MATESCU

Recomandăm cetitorilor lucrarea lui Victor Delbos: „De Kant aux postkantien”¹⁾.

Fost profesor la Sorbona, Delbos a murit în 1916, înainte să poată întreprinde o încheiere sistematică și definitivă a operei sale filosofice. Lucrarea aceasta, publicată sub îngrijirea lui Maurice Blondel — care îi consacră și o prefață substanțială — ni se pare însă dintre cele mai serioase din câte am cunoscut asupra criticismului.

În general, comentarii lui Kant s'au împărțit în două tabere, cu privire la întrebarea dacă marea gânditor, în concluziunea intimă a sistemului său, a repudiat ori nu ideea metafizicii. Astfel, dacă pentru Paulsen, Kant este un continuator al dogmatismului metafizic, gen Platon ori Leibniz — dacă pentru Benno Erdmann „lucrul în sine” kantian își recunoaște originea certă în monada leibniziană, Vaihingen împreună cu majoritatea comentatorilor, accentuând unele afirmațiuni ale lui Kant din „Critica Rațiunii Pure” — văd, dimpotrivă, în atitudinea auto-

ruului „Criticeilor” o pledoarie definitivă pentru înfrimarea rostului metafizicii.

Problema a fost reluată de Heidegger în lucrarea cunoscută „Kant und das Problem der Metaphysik” — despre care am amintit adesea în cronicile noastre. Ni se pare însă nimerit să o cităm acum, după ce am văzut Cartea lui Delbos — pentru că acești autori pe deoparte se întâlnesc pe aceeași linie de afirmațiuni — ambii susținând teza metafizică în gândirea kantiană — dar se deosebesc radical prin aceea că din motive tocmai contrarii ajung la convingerile pe care le exprimă. Este, în orice caz, încă un semn al fecundității ideative a criticismului — și mai ales: încă o dovadă că orice afirmațiune sentențioasă ce s'ar face despre criticism (sunt câteva, în studiile apărute în românește), — denotă superficialitate ori comoditate.

Să lămurim deosebirea dintre Heidegger și Victor Delbos. Primul se revoltă împotriva continuatorilor lui Kant (Fichte, Hegel, Schelling) pentru motivul că în loc să evolueze pe terenul dificil, ba chiar interzis de Kant

al „Criticii Rațiunii Pure” — deci stăruiind analitic asupra „lucrului în sine” — l-au înfirmat categoric, ca inutil, reținând concluziunile kantiene mai optimiste, din „Rațiunea practică”. Prin urmare pentru Heidegger, Kant trebuia continuat în sens metafizic și anume pe linia „rațiunii pure”. Cu alte cuvinte, înțelesul este metafizician — Kant se regăsește în prima parte a „Criticeilor” și dimpotrivă, încețoșă a se mai comporta ca atare, în cea de a doua.

Delbos se află tocmai la polul opus al tezei heideggeriene. De acord, din acest punct de vedere cu postkantienii — el pledează pentru o altă metafizică decât cea a „lucrului în sine” — și — în acest sens, vede în Kant un susținător al metafizicii și un critic aspru al rațiunii logice. Delbos scrie că „în realitate intențiunea criticelor era, pe măsură ce ruina în fond un gen de metafizică — să stabilească fundamentele unei alteia, capabilă să se susțină încertitudinilor și contradicțiilor care o ruinaseră pe cea dintâi” (p. 25). Și atunci, — cunoscând opinia actualizată de Heidegger — care vede în Kant un metafizician, întrucât a *postulat analitic lucrul în sine* — să încercăm să cunoaștem, împreună cu Delbos, un alt Kant, un alt metafizician — deci un alt înțeles nu numai al criticelor, dar al metafizicii însăși. Întrebarea este deci: în ce măsură Kant a fost metafizician, ce ar fi putut fi, după Kant, metafizica?

Delbos nu greșete când se oprește la ur-

mătoarea semnificație a metafizicii, culesă din spiritul general al „Criticii Rațiunii Pure”: o cunoaștere rațională a realului. Kant însuși a putut observa însă că relațiunile reale (dintre concept și obiectul dat) sunt de departe de a se modela după relațiunile logice. Deaceia rațiunea, intrucât este înțeleasă sub semnul formal — logic — promovează concepții (logice) despre lumea din afară, nefiind totuși capabilă să confere *realitatea*, pentru că realul se află adesea în contradicție cu principiile logice (al identității, al necontradictivității de ex.).

Observăm aici o trăsătură fundamentală a criticismului, înverdată de Delbos cu multă profunzime: *realismul metafizicilor kantieni*. Dacă marea gânditor socotea adesea improbabilă disciplina metafizică, este numai pentru că obiectul acesteia este *realitatea*, *realul*, iar nu obiectul logic conceput. Ni se pare esențial să constatăm, împreună cu Delbos, că în intențiunea cea mai intimă a criticismului — *realul* măsoară și conferă existență — pe deasupra oricărei cunoașteri conceptuale.

Din acest punct de vedere, perimismul pe care unii comentatori grăbiți l-au remarcat în poziția Kantiană — cu privire la rostul metafizicii — nu este justificat. Kant a observat numai radicala diferență care există între obiectul matematic și obiectul metafizic. Astfel, în vreme ce în matematică rațiunea creează și constituie obiectul *a priori*, prin

simbolul conceptelor, acest lucru nu mai este posibil într-o știință a realului (metafizic) pentru că aci realul „constrânge” conceptul, îl verifică, îl limitează, ba adesea îl infirmă. Kant a acordat metafizicii înțelesul de știință a *realului* nu de cunoaștere *rațională* a realului (conceptuală) — ca maestrul său Wolff. Încercând să aprofundeze și să diferențeze rațiunea, pentru a-i atribui o altă natură decât aceea simplă logică. Kant a întreprins un efort veritabil metafizic.

Rămâne de discutat dacă insistând în sensul rațiunii — pentru a promova metafizica nu pentru a o infirma — Kant a apucat pe un drum greșit sau nu.

Este nouă însă această interpretare dată de Delbos metafizicilor kantieni: rațiunea, chiar dacă nu creează cunoștința teoretică — creează totuși idealuri — deci are *determinări practice*, astfel: conceptele de Dumnezeu, libertate etc. Aceste *determinări practice* sunt reale, deci formează obiectul metafizicii, chiar dacă rațiunea nu le poate constitui ori verifica „în sine”. Condiționând metafizica de aceste *determinări practice* la care ajunge Kant în partea finală a „Criticeilor” — ni se pare că Delbos acordă, în interpretarea sa, un înțeles tocmai opus sensului metafizic — decât acela susținut de Heidegger — și anume înverdat primatul „rațiunii practice”.

¹⁾ ed. Aubier, Paris, 1940.

Cerul, într'un bob de rouă

— Episod inedit —

de TITUS NICOLAU

La stâncă de unde se prăbusea apa, albastră-strevezie, boborindă și cu mărgele jucăuse de sticlă vaporosă, cei doi ascultau încă, tumultul înfiorat al cuprinsului.

Coroane de brazi se înalțau tot mai dese, sus, pe zidul muntelui, învalind cu înmănecare și racoare poteca ascunsă, pierdută sub poale de terga, printre blocuri de cremene și mușchi fragezi murend de lacrima pietrei.

Luca stăruia o clipă, strângând de mână pe Dudu. Iarși îl îmbrășă launa, cu toate suferințele lădului. Iar peste ea năvălise deodată în munte, cu lăuna de aici, năntărită de veacuri, și știa că toate acestea sunt totuși pentru danșu, trecătoare, că vor p.eri odată cu pașii ce-i vor îndepărta pe cărarea din fața.

Și toate câte îl defilează prin suflet, de aproape o lună, îi trecu, fuier, în gând, cu același gust amar, desădăduitor, al vremurilor: goana trumfă, a doua zi după nuntă, de acolo, din Cernăuți, dela casa bogată a lui August Preda, spre munții Bucovinei, plimbările pe creste însoțite în slăvele azurii, aproape de nori, — și mai de demult, mai precis din clipa aceia când s'au trezit în gema dimineții de primăvară, în tremurid frunzelor și curpăd invălmășit cu vestirea soarelui, până la drumul acesta din Borsea, — toate acestea, unde se duc încoace, unde cu inimile lor, reînnoite, clipă cu clipă? Cum ar putea pune stăpânire odată pentru totdeauna pe danșe? Ce-i așteaptă dincolo, în viața cenușie, a prozei cotidiene?

Toate, toate năvălesc în secunțele pierii, în vultoarele drăcescilor a timpului...

Dudu îl trase mână:

— Haide dragă, să mergem mai departe. În zgomotul asta, parcă ai fi moș Costea, morarului din Solcăuți... Dar tu ești un morar de spume. N'ai înțeles? — și îl rămi în ureche, hoinind: Morar de spume!

Luca era, într'adevăr, alb de stropii pulverizați în aer. Se prelingeau șiroaie, pe frunte, dar nu numai stropii cascadei...

Îi năvălise, totmai acum, în fața, mai vie ca oricând, aminturea întâmplării, proaspătă, abruptă, ciocnitoare ca și apa asta care se prăvălește neîntrerupt, împinsă parcă de un demon în furie.

Faptele născu în muntea lui, permanent actuale. Și se înălțase strâns, cu fiecare amănunt, ce l-a întâmpinat rușind, acum o lună, la Cernăuți.

Vede, chiar din trăsura ce-i aducea dela gară, chiocșul din prașă și, în colț, zidul întunecat pe care așea aișul, înșingorat cu litere de o șchioapă: CARMEN. Iar sus, în fiecare colț, cate o goză.

I-a trecut fulgerător prin fața ochilor, a ceea din stanga: artista, cu capul dat pe spate, cu parul de abanos, numai încă, rinzind, iar în dinți o lăoare.

Privirea i s'a întunecat. Afășul defilase, în spate. N'a mai avut timp să oarșă ochii. Atunci a fost atent, la fiecare zid. În sfârșit, altul: Mărele turneu... Iar sus: Opera din Cuiș... Așa la ai trenea a putut descifra numele cântăreței.

Era așa cum nu voia el, întocmai, literă cu literă: Vanda Prîbeșteanu. Și data spectacolului: peste două zile.

Cat l-a urmat groaza în zilele ce au venit, cum se țereă sa lăsa prin orăz cu Dudu, ce totuși a suferit tot timpul în casa lui August Preda, grabindu-se să picea o zi înainte spre munte, — nu mai vrea să-i amintească. Faptul s'a întâmplat chiar în ajunul plecării și totmai, în ziua de care se țereă. L-au dus pașii și voința altora, unde nu trebuia. Puteau să meargă oriunde, numai la beraria aceea nu, și sa vae acolo oricând, numai la acea ora nu.

Da, era la o masă, spre geam, Vanda. L-a zărit, brește, cand a intrat. Cetea s'a întâmplat a fost sâmbăta, dimăine așteptat. Ea s'a ridicat la ora 8 în. Luca vede și acum poziția acelor pe cadrulul din suință, din spre bufer. Și a eșt. Zadarnic vrea el să se amagească, sa creadă într'o minune. Când au eșt și el prin ușa rulantă, Luca era la urma. Portarul l-a strecurat atunci picul. L-a desfacut, găfind, cum a ajuns acasă, dosit în bat. Înaintu, doar o fotografie. A-ee-așt de pe at, iar pe dos versuie, ascunzând, sub banalitatea lor, mi de pumnate amenințătoare:

„De nu îți-s dragă, tu-mi ești drag,

Și de-mi ești drag, să te țerești...”

Luca închese în grabă, ca pe un monstru în întunec, taina pe care socotea că va izbui să înnoce odată, în adăncuri, în mialul uitării. Dar iată, acum se svircoala cu atât mai înverșunată, cu cât își întorcea fața de la dânsa.

S'au oprit la izvorul dintre cele două văi. Un copil învinea la roata fântânii. Tășnea apa, cu gaze, crescând năvalnică și proaspătă în galeți. Au sorbit amandoi, înviorați. Apoi sus, în peștera cu aer de ghiță și — mai sus — pe stâncile suspendate deasupra văilor...

De două zile, în plimbările lor peste clăuiri sălbatice, în nopți cu lună și tăcere ce se topea, aurie, înecându-i, Luca încercase neîntrerupt să-i mărturisască odată frământarea care îi făcea zilele de nesuferit, semnul care îi arunca zăbrăncit negru peste viitor.

De astă dată s'a hotărât. Încă din fața cascadei l-a scăpărat pentru întâia oară în minte, limpede, materializată, ideea: cum să-și păstreze echilibrul spiritual decât atacând fapș restrânte ce te întâmpină. Vrea firea cu legile ei să te zdrobească? Nu sovi! Rămăi cu mulțumirea că te prăvălești în luptă dreaptă, ca apa depe stâncile ce nu mai pot fi ocolite.

Dudu ajunsese pe cărarea șerpuită, drept în vârf și îl făcea semn.

Poposiți acolo, sus, între brazi ce stăpăneau împărăția munților cu vâile revărsate până departe, în larguri, Luca se așeză lângă ea și — înainte de a începe — tuși o clipă:

— Vezi tu, Dudu... De mult... abia îl mai pot cuprinde cu gândul... ca idealul oricărui copil, și al meu avea acea naivitate fermecătoare pe care unii o părăsesc, la un prag, pentru todeuna. Dar pe mine m'a urmărit mai cu înverșunare, dela acea prefacere hotărâtoare. Copilăria și-a statornicit zestrea îngerască definitiv, în trairul care trebuia să se scuture de puberele astrelor, să-și tragă hrana prin rădăcini tot mai adânc crescute în pământ. Așa, viața mi-a fost călăuzită neîntrerupt spre întruparea unui vis nebunesc.

Să-mi făuresc o lume absolută a închipuirii, să descovider realitatea goală, pustie, a tuturor. Cum ști, m'am îndreptat spre artă, spre muzică.

Și îl desiră, pe îndelete, tot firul vieții care îl adusese acum aici, în retragerea supremă din sântul naturii. I-a povestit toate frământările, toate chinurile isorvite din ademenirea făpturii ce-l trăgea spre pământ — Vanda, — și a celelalte, ce-l desprindea de viață, — Lori.

S'a terminat cu una, — s'a sfârșit cu cea-laltă.

— Dar eu nu cred — reluă el, trist — nu cred că jocul lor m'a părăsit pentru todeuna. Mă mulțumesc acum să trăiesc în mijlocul lumii tuatores, ca ingerul cazut, dar paserez încă, puterea de a mă refugia în împărăția lăzii, atunci cand primejdia unei dovărturi m'o amenință.

Și ispravi, coborînd glasul adânc:

— Frică mi-e, că glasul pământului nu mă va lăsa!

N'a reușit, nici de astă dată să-i mărturisască, raspicat, pricina care îl eguduse, avertismentul ce-i primise și îl ascundea de atatea zile, stăindu-i sufletul ca vâșpea furată din sanul spartantului.

Dudu nu era deloc turburată. Făcu haz și glumi, multă vreme, cu „ingerul cazut” atras de „glasul pământului”...

Docarul frâncăna pe șosea, în bătaia soarelui, în alaiul prafului. Soții Cires se întorceau dela pădure, încununați în apus cu jerbe de raze, spioce grele de lumină.

De departe, de dincolo de cei doi pîopi, străjeri la cotitura apei, Luca și Dudu se văd tronând în coșul trăsării încărcate cu iarbă înflorită. Leagănă capetele, în mersul de trap duruitor pe șosea, și — așa cum stau, înălțându pe după gât, cu obraji în strălucire — parcă ar lăsa un vals amețitor, prinși în vârtejul de bal al sângelui.

Mai era o săptămână până la deschiderea școalei. De când se statorniciseră aici, în orașelul cu mireasmă de sat, din preajma Prutului, unde aveau să-și ducă viața de acum, Dudu și Luca pierduseră șirul vremii. Toate zilele aveau un singur nume pentru Dudu, un singur nume pentru Luca, citit în ochii ei albaștri, scris în privirea lui de foc.

O sbughiau de dimineață, odată cu explozia de sulite în răsărit, cutreerau pădurea, vâile, dealurile. Cate odată, își puneau merinde în coșul trăsării și o porneau mai departe, dincolo de meșaguri știute. Poposeau pe unde se întâmpla și făceau haz de toată nebunia lor, vagabonzi ai dragostei care nu cunoaște hotar, nici sălăș d'naime chibzuț. Codrul Dobrinei, cu tanele curpilor și a svonurilor desvalute în adânc de întunec, le era preten și frate, aproape în fiecare zi, iar când, printre zarștea stejarilor răsărea lacul de la Crețești străjuț de sălci plângătoare și dincolo satul, cu scilpuri argintii în soare și semnele unei lumi, străine de ei, — se înturnau în casa lor, fături numai de închipuire, cu crengi în care se leagănă soarele, cu murmur de poveste fără sfârșit.

O porneau, altădată, tot spre răsăritul soarelui, de cum se aprindea machia rotundă la marginea câmpiei Dricului, și ajungeau, când se înalță la prânșor, pe malul lacului Recea, în fața întinderilor de apă încrețită, mângaiată de adieri furșate apoi în foșnetul pădurii de păpuși. Săreau într-o barcă, tuncău în peste noianul lichidului adormit și se trezeau în poem unde apa clipoceă străjuț de arma săbiilor și a suielor tremurătoare. Acolo, tolanți pe fundul bărcii, goi, în sărutările tot mai fierbinți ale soarelui, Dudu și Luca visau, uitați în legănarea fără capăt, suspendați între cer și pământ.

După ce se cufundau în apele cuminți, răsvrându-le cu sbengulala lor sălbatecă — și, deveniți deodată copii, cei doi se săturau de improșcarea războinică a stropilor și bălăceala în belșugul necuprins, — se îndrănuu răcoriți, mai departe, în trupul călăușului harnic și cântecul roților ușoare, prin miresmele câmpilor, printre ogoare, peste dealuri, până colo, hăt, la capătul șesurilor, unde se vedea până mișcătoare de argint scilpind în lunca Prutului. Banchetul de pe iarbă cu orchestra riului, simfonia frunzelor, păsăruici și gaze, raze strecurate prezidând invitații, apoi așpirea în murmurul de leagăn al luncii, hoinăreala și scâldatul, îngândurarea, cu undița, la asfințit, întoarcerea într'amurg, întovărășii de priiții greierilor, — toate acestea alcătuiau lumea lor, reală, desprinsă de cea-laltă, care își desășura undeva, departe, într'un vis uitat, mările de întunec.

„Fericirea o aflu, întreagă, în picături de viață. Ca oerul într'un bob de rouă. Vremea asta, pe care o trăiesc acum, — iat-o: un strop limpede, străpuns de o rază, spânzurlind în vârful unui fir de iarbă.

Ce gângănie, ce furnică neștiută va clătina hucuria sortită, oricum, pierită!...

Luca întinse brațul, simți mijlocul tovarășei.

„Nu, nu! astea-s clipe, firește, ca orice clipe, trecătoare. Dar pe deasupra lor, iată, aici, dăinuirea. Care atârnă numai de voința ta, de închipuirea ta”.

Ii fugi gândul, deodată, în trecut, și reveni, cu gust de cenuse în gură.

Dar astăzi e altceva.

„Deaceia ai rămas desamăgit, fiindcă ai căutat întruparea unei închipuri absolute. Dar acum știu ce ai de făcut. Mulțumeste-te cu realitatea împodobită doar cu imaginația ta. Ce nu se poate obține astfel!... Nu numai refugul stăp în lăzile, dar chiar transformarea realității. Există oameni cari sunt creația imaginației altora. Devin într'adevăr ceea ce își închipeu alții, sau chiar ei, despre danșii”.

Așa își socotea el viața cu Dudu. O! de-ar putea stăpâni voința de amăgire, de-ar izbuti să înlăture, cu piciorul, svârcoarea de viperă a realității!...

Au intrat pe nesimțite, din câmp, pe străzile târgului, goale, cu locuințe adormite în tăcere de cătun uitat.

Casa lor era în spatele Episcopiei, acolo de unde se întinde valea cea mare împânzită cu căsuțe vâruite, cu prispă, printre grădini.

Balconul, cu stâlpii rotunzi și albi, evocând coloanele templelor antice, se vedea de departe, din capătul străzii, în fundul curții largi, așternută cu iarbă, iar în fața răzoare de flori, de o parte și de alta doi nuci bătrâni, plopi dealungul gardului, tufe de liliac dela poartă la scară. Un chiocș năpădit de verdeața care sta să-și astupe intrarea, apoi parțita dela via. Dincolo, râul grădini. Mai în-

tâi cașii. Își scuturau roada, care tapeta ca niște pui de aur greu, covorul verde de lângă tufele de smeură. Iar via aduna acolo, pe cohorte, cu aracii căpitani, alinați, toate varietățile de la poama măruntă cu bobite ruginite, capsule cu licoarea concentrind vâzduhul de busuioac al aitarelor, până la ciucurele imperiale, cât oul de vrăbie, cu transparențe de topaz și reflexele pe câmpii ale tuturor răsanturilor triumfale și asfințirilor palide, dela Austerlitz la Waterloo.

— Deschide-ți larg, porțile!

Dudu întinse brațul într'un gest teatral și-și scutura pletele, sgiob. Radea, în extaz, cu ochii, cu dinții și groșia din obraz, cu toată răpura. Și aurul luminii se logodea cu teazaurul blond al capului, se topea în catifelarea de caisa coaptă a pielii obrazului.

Soseau amândoi, Luca și Dudu, purtându-și inimile, trotee sub arcada zilei care se încheia încă odată, deplină, peste prisosul fericiirii.

Dudu sârșie din trăsura înainte ca Luca să prindă de veste și năvăli în casă, sburând pe scara de piatră, trântind ușile la antreu; a-june în birou, luă fotografia lor și prinse în ramă, deasupra, crenguța cu trifoi înflorit, cu frunza mare în patru loi, păstrată în taină din hoinărelele lor pe câmp.

Pași se auziră la intrare, o clanță deschizându-se... Dudu întinse mână să pună poza la loc, cu ochii la ușă. Un ciocnet mic... și călmara, răsturnată, își întinsese toată cerneala pe birou.

— Ce-ai făcut!...

Un fior de groază, absurd, o străbătuse până în tălpi.

— Nimic, Luca! Uite... am vrut...

N. N. TONITZA

Autoportret

Povestea dintâi

de NELA STROESCU

Pretutindenii nu era nimic, decât în păclă și 'n apă El și duhul necurat. Și El era bătrân, bătrân și obosit, — iar pretutindenii nu era nimic.

Dac'ar fi trecut măcar o pasăre în zbor... și-ar fi aninat un deget de undița ghiarelor ei, și o clipă în veșnicia de sbucium s'ar fi odihnit.

De-a-valma, nori și ape se rostogoleau necontenti, și pretutindenii nu era nimic alt, decât El și duhul necurat. Și El era bătrân, bătrân și obosit; pleoapele gândului i se închideau și totul se rostogolea, val-nor, nor-val.

Atunci porunci duhului necurat să se afunde în ape, să-l aducă sămânță de pământ. Dar duhul necurat nu era dintre cei cari se pleacă, — a răs de Bătrân și de oboeala Lui și nu L-a ascultat. Bătrânul zâmbi cunoscând zădărnici împotriviri, și se culcă în volbura apelor. Iar cum se culcă, adormi.

Poem

Așa puțin te-asemeni cu visul meu întreg
Că gândul nu 'ndrăznește să-atingă osteneala
Tăcerilor întregi, măteasă ireală
A unei alte forme, a unui alt prezent...

Poemul trist și gol, l-am scris cu slovă plânsă
Condeii care-a strâns întreaga plămăuire
A cetăților ruinate ascunse printre brazi
Il simt, întârziere pe margine de ape...

Bolnavă mâna-atinge întinderile toate
Ca să culegă pur, lumina mincinoasă
A stelelor ce cad pe ape verzi licioase...

URSULA BIJI

Liniește venețiană^{*)}

Când cerul sângerează ca fruntea unui Christ
Monahii inserării tămaie zare-albastră;
Mereu l'aceiași oră când trece iachtul trist
Veneția se roagă în liniște silhastră.

Luminile s'aprid în candelabru serii
Și 'n turnul din San Marco minutele s'adună.
Îmbătați de parfumul din crinii tăcerii
Dorm porumbeii albi cu ochii către lună.

Pe apa de safir se plimbă în gondolă
O tânără printeasă cu ochii de mister;
Sub vraja melodiei desprinsă din mandolă,
Întinde mâna albă spre-al nopții juvaer.

I. STANCIULESCU-MEHEDINȚI

*) Din volumul „Cunună albă” ce va apare în curând.

Nu-și mai putea potoli respirația. El o luă, blând, în brațe, o sărută zâmbind:

— Copil ce ești!

Dar ce prezentiment le dădea tărcoale, la amandoi, în îmbrășcarea cu fiori de desnădejde?

Dudu se smulse din brațele lui, luă repede cărțile de pe birou și scoase sugatoarea galbenă pe care lacul de oarneală arborase dintrodăta steag de doliu. Abia făcu însă o mișcare și de sub hărtia murdăra căzu la picioarele ei o fotografie. O ridcă repede. Sprinzele se încornuara, privirile fulgerau.

— Ce-i asta, Luca?

Chipul tenei din poză rădea drăcesc, cu o floare între dinți abii și șerpi de smoală în par.

— Nimic... o artistă... Știu și eu... citește! Într'adevăr, jos era tipărit, pe pieptul ei bombat, în umbră, cu litere albe: Vanda Prîbeșteanu, în Carmen.

— Cine știe de cand stă acolo! O fi căzut, rălăcită din colecția ta, din album, a ridicat-o cineva și...

Dar Dudu rămase pe gânduri.

— Eu nu-mi aduc aminte de ea...

Pași spre camera ei, încet, se opri în ușă, frământată:

— Și totuși...

Dar nu amenințările lumii din afară îl îngrijorau pe Luca. Nici furtuna pe care o simțea, zi cu zi, cum se pregătește aici, alături de el, în sufletul răscolit de bănuială, al Duduei.

Altceva, hotărîtor pentru întreaga lui existență, un sentiment că ceva s'a schimbat, definitiv, în viața lui de până acum, fremăta în adăncuri, clocoțea înăbușit, cu răbufniri ce-i prevesteau o nouă așezare, din temelie, a lumii lui interioare, asemenea marilor prefaceri cosmice care nu pot lua ființă decât prin cataclisme.

De această urașă zguduire, vestită clipă cu clipă, mai aproape ca oricare alta, purtată întrinsul neîntrerupt, însemnată cu fiecare mișcare, cu fiecare gând, cu orice pornire atât de străină ființei pe care și-o cunoștea înăuntrul, de atăta vreme, — de această neașteptată îngrijorare era încoțit, mai mult decât de oricare altele, sufletul lui Luca.

S'a dovedit, mai curînd decât s'ar fi gândit, că spaima lui de un nou scandal pe care ar fi putut să-l facă Vanda, fusese închipuită.

Așa cum sta, răzimat de stălpul ceardacului, urmărind furoarele fumului de figură, smulse de adierea înserării și destrămate sus, peste frunzele liliacului din fața, își vedea tot trecutului ce-l legase de ea, risipit printro singură atingere, ca floarea făcută scrum de degetul ce-o găsește între filele îngălbenite de ani.

A fost un jolnic gest teatral toată povestea de prost gust senzational, a ilustrației primite la Cernăuți.

Măcar dacă ar mai fi trezit fiorii proaspeți de altădată, măcar dacă și-ar fi recunoscut și el, chiar cu acest trist prilej, sufletul de atunci, vibrând cu toate coardele de freamă-

tul poeziei stărnite la orice adiere!... Nici Vanda, notărit, nu mai credea în ceea ce îndrăsnise să însuneze, nici ca n'a putut susține, cu o lărmă de convingere, jocul atșat cu atata zadarnicie.

Și totmai asta era pentru Luca, marea tristețe ce-i invenina asiata, intensă ca un gulg-pu peste toată viața lui trecută.

Nu întâlnirea aceea, pe strada pustie, plină de șenuri pe de toamnă, în orașul de provincie murdar, nici poimăre detesabua a temei pe care o dușese, nu înăreau mănărea lui Luca.

Precum, nu erau de ajuns hărțuile tot mai aprinse pe care Dudu le provoca acasă, obsedată de rândurile de amenințare crite pe dosul fotografiilor cazute înure ei cu simulari, de banala fatalitate.

Era, peste toate acestea, vasta orchestrație funebreă a unui sfârșit, era un pietruț adio dela tot ce a fost, în sensibilitatea lui de odinioară, pur și maripat, era moartea tineretii. Căci...

— Dragă Luca, te-ai gândit serios la ce ți-am spus adineauri?

Revenea, bosumilată, cu iscodiri de pisică în trup, Dudu, răspandind din întreaga răpura manganiera adormitoare a împacării.

— Ei, hai, da mana încoace, ursuie... El tăcea. Străngea dinți și nu izbutea să-și înăbușe amarul revărsat în suflet, napraznic, cu devastări și pustietăți de mal.

— Ei, ei, iar te-ai întunecat, nesuferitul... Îi luase mână și îl mangană acum, revărsându-i pe obraz tot vâzduhul înviorat al primăverii ei.

— Cine e de vină că am ajuns aici? Ia spune-mi!

Într'adevăr, numai el. Numai el fusese acela care se asunsesse, laș, de teama unor complicații neașteptate și nu izbutise să-i destăinuască deodreptul, atunci, după ce au trecut pe la cascada din munte, toată întâmplarea aceea care le zdrcunese atât de penibil armonia abea înfruptă.

Dar poate că mai bine a fost așa, totmai o zguduire ca asta trebuia poate să se întâmpe ca să se statornicească definitiv echilibrul trăsului lor.

Luca o luă de mână și o duse, încet, în casă. Scoțoi tăcut, prin saltare, scoase ultimele vestigii ale trecutului, câteva scrisori, fotografia și o crenguța uscată de liliac.

Se așezară în fața sobei. O flacără răsări vioale, se înfriră în mardărul aruncat deasupra, începu să pălăie pusti și cuprinse apoi, grăbită, în îmbrășări lăcome, trupul tineretii lui ce se mstua trosnind surd, foșnind dureros.

De acum pacea se întinse pentru todeuna, peste frământările sufletului de odinioară, de acum trecutui, năruit în propria-i crișă, era peccetuit, închis cu zăvoare ce nu se mai pot trage niciodată.

Se ridică, târziu, înălțând fruntea din apele visului și rămase drept, cu brațe deschise, în fața lui Dudu.

In genul lui * * MISTERUL ADRIANEI

Pe Adriana Dragu am cunoscut-o întâia oară într'un sfârșit al amurgului pe malul abrupt al mării, la Balci. Așezat pe bordura de piatră a digului, la poalele cărui încărunțite de spuma mării se înfigeau diverse specii de scoici, făcând, ca întotdeauna la ora asta, filozofie. Mă gândeam la misterul acestei vieți care vine și pleacă ca valurile care veneau din larg ca să se spargă, încovoindu-se ca niște coame, lângă dig și apoi se întorceau unul după altul în imensitatea mării. Pentru ce tot zbuciumul acesta în natură și în sufletul omenească care asemenea naturii se zbate încolo și înapoi de pereții vii ai corpului într-o simfonie neîntreruptă? Dece? Pentru ce? De unde vine acest mister care nu poate avea nici o lămurire, nimeni n'ar putea s'o spună. Nici un poet, nici un savant, cu toate ideile lor adânci, cu tot bunul simț și toate mijloacele de introspecție și autocritică nu vor reuși elucidarea acestei probleme.

În timp ce mă gândeam la lucruri atât de subtile fără să izbutesc a le elucida, apusul se întorcea în mare de unde soarele răsărise dimineața atât de biruitor. Vai, nici strălucirea soarelui nu era veșnică. Iată, noaptea venea opacă, sus se aprindeau miile de lumini ale constelațiilor risipind o pulbere galbenă, care plutea în Univers și se reflecta în mare într-o armonie extraordinară și mistică.

Vai, ce superbă era desfășurarea naturii, și cât de banală viața oamenilor! nu m'am putut împiedeca să remarc, mut. Ce greu era a ieși din banal! Cu toată inteligența noastră, ascuțiturile ei nu pot pătrunde adâncul neînțeleș al tuturor celor ce ne înconjoară. Și totuși, trăim, de pe o zi pe alta, robiți de simțuri, întâlnindu-ne unii cu alții și făcând conversații unul cu altul despre noi înșine, despre întâmplările petrecute altora, despre caracterul și particularitățile fiecăruia, și viața totuși nu ne oferă nimic din tața ei acoperită de neînțeleșuri, nici o evaziune. Să plec! Dar unde?

Marea totuși, în seara asta, îmi dădea impresia unei plecări, un vapor strălucind în depărtare putind spre alte zări, ca în vis. Cu toată logica mea, și deși dispus, mă simțeam trist.

În seara aceea am cunoscut-o pe Adriana Dragu. Nu mi-aș fi închipuit că aceiași mare pe care silueta ei o stăpânea, o va primi curând în brațele ei pentru totdeauna. Poate însă că erau sortite dela început una alteia, și eu n'am înțeles. În viața treci așa de ușor pe lângă lucruri fără a-ți da seama de puterea lor.

Adriana Dragu sosise probabil de curând în stațiunea elegantă de pe malul mării, altfel nu puteam să-mi imaginez care clipă de neluciditate o cuprinsese în ea încât să nu o fi văzut când eventual a trecut pe lângă mine. Era foarte frumoasă. Avea un chip oriental, prelung, totuși o siluetă sportivă. Îi plăcea să se plimbe seara pe dig singură cu viața ei, căreia, în alte ocazii nu-i refuza plăcerile, fiind o fată tânără și modernă.

A intrat ea în vorbă, adresându-mi-se ca și când ar fi vorbit cu sine, încet, șușurat:

— Ce bine e să stai departe de lumea aceea gălăgioasă, nu-i așa domnule Serafim?

M'a uimit că îmi cunoaște numele mic, toată lumea îmi spunea Rafy. I-am atras luarea aminte:

— Mi se pare curios să aud acest nume de pe buzele d-tale.

Adriana a zâmbit, arătându-și dinții de goare pe care lumina difuză a serii îi făcea strălucitori ca vaporul care se pierduse după orizont.

— Ai fi crezut că sunt o fată modernă fiindcă am curajul să mă plimb pe dig într'un mod solitar, neînsoțită de vreun cavalier din aceia care abundă în stațiuni. Ei bine, trebuie să-ți fac o mărturisire: Urăsc lumea aceasta superficială. Dincolo de graniță, îmi arată dunga mării, în occident, sunt altfel de oameni. Mult mai rafinați și adăpați la civilizația secolului al XX-lea. Acolo o fată care se plimbă singură pe dig nu e suspectată de nimic „louché“.

— Exagerezi, d-șoară, i-am răspuns. Pe mine m'a mirat doar că îmi spui pe nume.

— Numele d-tale îmi place, a răspuns zâmbind ironic, are ceva din nostalgia mării.

— E demodat pentru secolul acesta, i-am răspuns.

— O, secolul acesta, a zâmbit iar sarcastic. E atâta ipocrizie, atâta goană după noutate pretutindeni.

Câteva minute mai târziu, eram buni prieteni și sincer împăună parcă ne-am fi cunoscut de toată viața. Atunci am auzit acea stranie poveste care încă îmi mai sună cântecul ei în urechi ca vocea aceea a valurilor ce goneau la picioarele noastre ca să se înceie iar în mare.

Adriana Dragu nu era născută pe meleagurile noastre. Mama ei, franțuzoică, o născuse la Nisa unde se dusese să-și înceie amarul unei experiențe ra-

tate după divorțul de soțul ei bogătașul român Dragu. La Nisa, în acea atmosferă, având o vilă sudică, crescuse tânără fată până la vârsta de șaptesprezece ani, necunoscându-și tatăl care neadmițând paternitatea copilului, nu-și exprimase nevoia de a o vedea.

Pe când Adriana avu șaptesprezece ani, mama ei muri ucisă de un accident de automobil. Atunci Adriana se întorsese în țară, la București, apoi la moșia tatălui ei, acum recăsătorit cu o femeie neînțelegătoare. Câte umilinți a suportat acolo, am bănuit din vocea voalată a Adrianei, până când l-a decis, prin toate mijloacele rațiunii — Adriana avea un dar de exprimare foarte ușor — pe tatăl ei să-i dea partea ei de avere și libertatea personală, de care fata asta mândră, crescută în apus, avea atâta nevoie.

De atunci, Adriana mai fusese odată în străinătate, colindase toată Europa mănânată de aventură, apoi se întorsese în țară, dându-și seama că mirajul fericirii nu se găsește decât în interiorul fiecăruia. În cele din urmă îndrăgise marea, cu misterul ei de nepătruns, cu întrebările ei ce nu se puteau deslega, cu viața ei liniștită, deși zgomotoasă, și își cumpărase o vilă în Balci, pe care o mobilase după gustul ei. La dragoste, sufletul ei idealist se gândise adeseori dar era convinsă că așa cum și-o imagina nu se trăiește decât cu tine însuși, îndată ce intervine o a doua persoană lucrurile devin banale. Nu, convingerea fermă a Adrianei era că nu va putea găsi în lumea asta un suflet asemenea ei. Se rememora. Dar câtă durere în rememora asta! Din discreție, n'am mai întrebat.

Într'un târziu, am constatat că stătușem toată seara împreună. Acum era târziu, ce oră să fie? Nu știam. Nimeni n'ar fi putut s'o spună.

În spatele cuvintelor Adrianei însă, în fondul sufletului ei, o bănuiam ascunzând ceva, un mister straniu, pe care nu voia să mi-l spună. N'am insistat.

Am mai întâlnit-o după aceea în diverse grupuri gălăgioase, de tineri fără griji, unde nu mă așteptam s'o văd și pe ea. Făcea față fără să se observe nici convorbirea noastră, părea că a și uitat-o. Diverse persoane au venit apoi să-mi raporteze diverse lucruri din biografia Adrianei pe care ei le socoteau drept compromițătoare. I-am ascultat politicos, dar din discreție n'am auzit prea bine ce spuneau. Adriana mi-era dragă și poate, în adâncul simțirii mele, o iubeam cu oarecare pasiune. Era atât de stranie și mă interesa fără să o fac intenționat. Ea, în schimb, se cufunda într-o indiferență tot mai mare, la adresa mea. Sau poate numai aparent. Cine poate ști. Femeile simt de multe ori nevoia unei vieți de aparențe sub care se ascunde un adânc mult mai complicat pe care îl păstrează pentru visele lor singuratece. În orice caz, nu-mi puteam face iluzii decât cu rațiunea. Dar oricum întorceam lucrurile, problema era prea adâncă pentru a mă lămurii.

De sinceritatea Adrianei, însă, n'aveam nici o posibilitate de îndoială. Ea nu iubea pe nimeni. Deși veselă în aparență, era melancolică, dădea impresia unui „laissez-aller“ foarte dezvoltat în cazul ei. Inteligența ei destul de frumoasă, părea că îi da toate argumentele pentru această dispoziție perpetuă. Era cu adevărat nenorocită? N'as putea spune. Avea tot în fața ei, viața și se deschidea cu toate surprizele și plăcerile cotidiene, dar viața așa cum e trebuie acceptată prin toți porii. Și Adriana era încă tânără!

Astfel filozofam adesea în tăcere, izolat de gălăgia stațiunii în mine însumi. Nu m'as fi așteptat niciodată la demodată. Acela veni într-o zi: Adriana dispără, apoi după trei zile trupul ei fu aruncat de valuri la Ecrene. Părul ei negru era plin de alge, ochii ei închiși pentru totdeauna.

Aș fi crezut într-o coincidență, dacă barcagiu Ali nu mi-ar fi adus a doua zi o scrisoare găsită în corsajul ei și adresată mie. Apa îi spălase literile, totuși, cu multă răbdare, am reușit să-i clarific conținutul.

Dragă Serafim,

Eu plec pentru totdeauna. Ți-aduci aminte de acea seară când am stat pe malul mării într-o lungă convorbire? Nu știu ce m'a determinat să-ți descriez sufletul meu! N'am mai făcut-o niciodată, alături de nimeni. Păstrează-mi pentru totdeauna misterul, fără a încerca să-l pătrunzi. Uită-mă. Totuși, într-o seară ca aceea, mai adu-ți aminte de mine, de înfrângerile și idealurile mele și înțelege-mi cel puțin tu gestul morții mele. Sunt femei care nu sunt făcute să înfrunte monotonia vieții.

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

Am rămas multă vreme după aceea, cuprins de meditație. Acel „Cred că aș fi putut să te iubesc!“ Cochetărie? Un ultim apel adresat vieții? Cine ar putea ști? Apoi încetul cu încetul am început s'o uit... Dar sunt uneori înserări pe malul mării...

Adio,

Adriana.

P. S. Cred că aș fi putut să te iubesc.

personagiilor sale, Zola domină în schimb manifestările colective, forțele confuze ce animă grupurile. În această descriere, literatura lui are putere de sugestie și adevăr. Zola nu se oprește însă la aspectul material, concret, al acestor manifestări. El trece dincolo, ajungând la un fel de transfigurare, până la o ridicare a lor pe o treaptă superioară, de unde iau o nouă semnificație, mai generală și mai adâncă. Atât Jules Lemaitre cât și Emile Faguet au insistat asupra acestei trăsături, comune de altminteri cu literatura romantică. Prin suflu poetic și noutate a indicelui de viziune, Zola reușește să dea grădini Paradoul o existență autonomă, ridicând-o până la realitatea unei „jînțe mitologice“. Tot astfel, curtea interioară din Pot-Bouille sau mina din Germinal, devin, întocmai ca și Notre-Dame de Paris, adevărate personificări, impunându-se spiritului nu atât prin descrierea minuțioasă, cât prin puterea de transfigurare a poeziei. Descrierea lui Zola caută să intereseze personajii în ambianța lor naturală, definind legăturile ce se ses între oameni și lucruri. Acestea din urmă participă într-o oarecare măsură la drama omenească și nu întârzie de a lua, prin calitatea lor de martori, semnificația unei prezențe. De altminteri scriitorul însuși, analizându-se, definește nevoia sufletească a unei atari personificări. Iată cum explică autorul personificarea Parisului din Une page d'amour: „...Eh bien! dès ma vingtième année, j'avais rêvé d'écrire un roman, dont Paris avec l'Océan de ses toitures, serait un personnage, quelque chose comme le chœur antique. Il me fallait (...) l'imense ville à l'horizon, toujours présente, regardant avec ses yeux de pierre le tourment effroyable de ces créatures“... (Le roman expérimental. Paris. Charpentier. 1880 pp. 232-233).

Fără cultul și, am fi tentați să scriem, fără idolatria sa pentru disciplinele științifice și metodele experimentale, Zola ar fi putut ajunge la creația unor mituri poetice, impresionante prin grandiozitatea și semnificația lor. A fost însă fascinat de prestigiul științei și de exactitatea metodelor ei. Fas-

Centenarul lui Emile Zola

(Urmare din pag. I-a)

cinație de autodidact sau de neofit. Zola s'a identificat deci cu disciplinele științelor naturale și, așa cum o mărturisese în studiul său manifest, Le roman expérimental, a contribuit la efortul secolului, „la marea operă care are cucirirea naturii“. În această întreprindere vastă, Zola își rezerva fenomenele sociale, pe care urma să le studieze și să le descrie după principiile postulate de Claude Bernard pentru fiziologie și medicină. A intervenit în acest punct însă pe deoparte temperamentul excesiv al scriitorului, iar de alta zelul lui de adept al științismului. El a condus principiile științei până la ultimile lor consecințe. A împins observația și notarea detaliului până la inutilitate și profuziune. Reacționând împotriva literaturii „idealiste“, s'a dirigit cu deosebire către funcțiunile fiziologice și către manifestările instinctuale ale omului, sau către aspectele cele mai proprii a stărnii repulsi și revolte morale a cititorilor. A stăruit în aceste descrieri cu tenacitate și lipsă de mlădieri, acumulând neobosit orori și complăcându-se în amănunțirea lor. A trezit astfel reacția unei părți din public și a câtorva din tovarășii de scris. Trebuie să vedem aci o formație sufletească simplistă, conducându-l la concluziile extreme ale unei premise date. În posesia unui principiu de lucru, Zola nu a știut să se limiteze, să lucreze cu nuanțe și să introducă frâne și spirit de măsură. El nu cunoaște reticențe, sovăiri și scrupulele intelectuale. El e simplist, excesiv și, sub acest raport, intolerant. Este caracteristică obiecția p care o face într'un loc lui Sainte-Beuve care, deși formulase cu claritate aceiași „metodă experimentală“ dela care se reclama și Zola, nu a condus premisele aceste până la încheerile lor logice. Zola se declară „dezorientat și supărat“ de scrupulele lui Sainte-Beuve, în care vede un spirit feminin, complăcându-se în „subînțelesuri și lucruri vagi“. Obiecția definește omul cu toată rigiditatea sa intelectuală.

Nu trebuie să vedem deci în graba cu care Zola a îmbrățișat metodele și spiritul științific o simplă înrăurire a progresului științei și a filosofiei materialiste de vulgarizare a vremii. Rigoarea și spiritul de prudență, cercetarea rădătoare și experimentarea neobosită, supunerea la realitate și nevoia unei discipline interioare specifice spiritului științific, întâlneau corespundențe precise în formația sufletească a lui Zola.

Scriitorul naturalist a adăugat însă temperamentului combativ și imaginației romantice o disciplină și un înăscut spirit sistematic. Era ordonat și meticolos în organizarea muncii sale ca și în distribuția în ordonanțe echilibrate a materialului pe care îl aduna. Opera lui are în construcția ei ceva simetric. Romanele sale sunt bine încheiate, au o „compoziție“ riguroasă, în care părțile se presupun reciproc, iar acțiunea îndemânatec pregătită este condusă treptat până la sfârșitul ei logic. Această schemă simetrică dispusă și îngrijit articulată susținea o expunere clară, explicită, fără subtilități aluzive. Zola nu cunoaște sugestia discretă și atinge ușoară de pensulă. El definește brutal. Colorează intens, obține efecte prin opoziții puternice de tonuri. Scrisul lui afirmă sau neagă energie, fără rezerve mentale, descrie apăsat, expune logic. Zola nu evocă și nu lucrează cu nuanțe; el are nevoie de claritate, de precizie, de, ceea ce el numea, adevăr. Era strein de orice complicație sufletească, putând pune surdina afirmațiilor sale răspicat sau putând atenua nețezimea de contur a descrierilor sale pline de crudități.

Cu această metodă de lucru și în acest spirit, Zola a întreținut o „istorie naturală și socială a unei familii subit al doilea Imperiu“. Dar enunțarea e incompletă. Dincolo de urmărirea arborelui genealogic al unei familii, de ilustrarea teoriilor în circulație asupra eredității sau de vădare a determinismului în viața socială, al-

cătuind osatura teoretică a operei sale, Zola a încercat să transpună într-o mare epopee viața socială a unei perioade bine determinate dela mijocul secolului trecut.

Înfrățirea acestei vaste opere cuprinzând douăzeci de volume, dovedește un puternic suflu epic, o mare putere de sinteză, o organizare metodică a materialului și o remarcabilă facultate de a anima mulțimile. Opera este gândită organic și monumentală, dar realizarea ei păcătuiește prin inegalitate, simplism, stridențe și disarmonii. Autorul a scris pagini de mare intensitate dramatică și a cuprins o societate în varietatea ei de planuri, dar transpunerea în operă prezintă adesea neuități și stângăcii. Documentarea lui, oricât va fi fost de conștiințioasă, a fost făcută febril, iar cunoașterea câtorva din mediile descrise a fost superficială. Opera nu se menține însă prin coeziunea ei, prin întregul cadrulului pe care artistul l-a conturat, ci prin frânturi de viziuni feroc exprimate.

Încheierea seriei Rougon-Macquart a însemnat o etapă importantă în viața lui artistică. Mai târziu echilibrul dintre rigoarea metodei de observație și tendințele lui temperamentele, de poet și vizionar, s'a rupt. Zola a evoluat către un fel de misticism social, cu accente de propovăditor. Dar seria, neterminată, a celor patru Evanghelii nu adaugă nimic gloriei sale de scriitor.

Privită senin, dela câteva decenii dela moartea scriitorului, opera lui Zola, cu toate stridențele și inegalitățile ei, dă totuși o impresie de mărimă și forță. Ea rămâne mărturie a unui scriitor de largă respirație. Omul a fost puternic, de o energie virilă și susținută; opera, ținând construcția de mari proporții, prezintă însă de pe acum numeroase fisuri.

Dar poate că mai importantă decât opera, rămâne semnificația acestei activități literare, prin înrăurirea pe care a exercitat-o asupra literaturii franceze și streine. Fără să afirmăm că romanul contemporan derivă direct din opera maestrului naturalist, vom observa că experiența lui Zola a fost profitabilă evoluției literare a timpului nostru.

ION BIBERI

Cucernica aluzie

(Urmare din pag. 3-a)

— Ce-i acolo dascăle?

— Târnavă, părinte.

Vinul fusese bine răcit în fântână și cheful a fost reluat cu o intensitate nouă. Dincolo de această alchimie glumească era însă credința sinceră în puterea rugăciunii de a acționa direct asupra materiei. El credea cu strășnicie în virtutea aghiasmei și știa să-i convină pe cei mai încăpățânați că limpezimea durabilă a apei se datorește sfințirii iar nu simplei influențe chimice a busuioacului. Mihnea însuși fusese impresionat de energia cu care

părintele susținea acest adevăr creștin.

Această sacră pasiune se izbea de indiferența de ateism romantic a lui Ichim și Mihnea se asocia până în cele din urmă, sentimentelor poetului admirat. Tot acest zig-zag de gânduri a trecut prin mîntea musafirului într-o clipă, în zumzetul clasei care se juca deschizând și închizând penalele colorate.

Peste amar de ani, părintele îl interesa pe Mihnea numai din punctul de

M. Kogălniceanu într-o nouă perspectivă

(Urmare din pag. 1-a)

nici în timpul studiilor sale, ca la întoarcere să joace un rol în mișcarea politică. Mentalitatea sa însă se schimbă repede — „un pas adevărat la l'étranger m'a donné plus d'expérience que dix-sept années en Moldavie“¹⁾, scrie el — și nu-i mai surdă situația ce stăia că-l așteaptă la Curtea domnească, mai ales când din diferite motive se produc încordări între el și Mihail Sturza. Dar nici acum nu răvnește amestecul în vâltoarea evenimentelor care curând avea să-l cuprindă. Este o scrisoare adresată surorilor sale în Noembrie 1836, atunci când el n'avea decât 19 ani, impresionantă prin maturitatea gândirii și prin siguranța de sine cu care-și formula un ideal de viață lipsită de tot ce la vârsta sa l'ar fi putut ispiți. Un pasagiu în special merită să fie amintit, nu numai pentru învederarea afirmațiilor de mai sus, dar pentru valoarea lui morală în sine și pentru chipul cum caracterizează pe autorul lui:

„Voi lua în arendă un pământ și-l voi lucra; voi putea să câștig destul pentru întreținerea mea. Dar, înși veți zice, la ce-mi va servi cultura mea? La ce? Mai întâi, cultura îmi va ține loc de lume; ea mă va îndepărta de intrigă, mă va obișnui să mă mulțumesc cu puțin, să fiu modest în fațele mele, să fiu liber în mijlocul sclavilor. Nu pentru că situația de samet e neînsemnată n'o vreau; nu, dar pentru că fiind samet ești sclav, ești serv, ești clăcaș; și eu nu vreau... Cultura mea îmi va servi să dispunesc pe cei mari care dispunesc pe oameni și care se cred mai mult decât ceilalți oameni. Toți oamenii sunt egali, dar dacă noblețea este ceva, eu sunt tot atât de no-

bil ca și ceilalți nobili ai Moldovei, cu toate că nu sunt la fel de mare în putere sau în bogăție ca ei. De aceea eu au nu mai vor vedea niciodată în anticamerele lor“²⁾.

Cu acest ideal de viață tihnită și retrasă, Kogălniceanu va fi totuși în centrul mișcărilor dela 1848, 1859, 1862, 1864, 1878, pentru a nu aminti decât pe cele mai însemnate și mai naționale din furtunoasa sa existență, care aparțin, în fond, aceleiași categorii ca și toate acțiunile sale de istoric și de ideolog literar.

Cum s'a produs această schimbare fundamentală de atitudine și cum se explică unitatea preocupărilor sale național-sociale, fie că se manifestă în Introducție la Dacia Literară, fie în Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională, fie în discursurile sale în favoarea improprietății țărănilor, dela 1862, îmi propun să arăt mai departe.

G. C. NICOLESCU

1) M. Kogălniceanu, Scrisori, Buc. 1913, p. 5.

2) id. p. 45.

3) Chiar când, în Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională, vorbește, probabil sub influența lui Ranke (în legătură cu raporturile cu acest istoric, cf. I. Lupăș: Leopold Ranke și Mihail Kogălniceanu), care cerea istoricului să redea faptele așa cum s'au petrecut în realitate, despre obiectivitatea ce-și propunea să o păstreze ca istoric, adăoga imediat, sub influența recunoscută a istoricului rus Karamzin: „Îmi veți lăsa numai o mică plecare pentru nația mea“.

4) M. Kogălniceanu, Opere, ed. Scrisul românesc, p. 112.

5) of. M. Kogălniceanu, Scrisori, p. 38.

6) id. p. 147.

7) id. p. 166-167.

vedere al neajunsurilor ce Sfinția sa ar fi putut să pricinuiască aici în viața îmbăcășită a satului unui om candid, desarmat prin firea sa visătoare cum era Ichim. De obicei încheia urechea cu simțul burghez al uitării pe care și-l cultivase, îndeajuns — după părerea sa — când părintele încerca morțiș să redea viață unor mofturi din aceea adolescență irosită în umbra copilei Iilica.

Ora de clasă s'a terminat. Sunt căteși trei în odaia de recepție a lui Ichim. El a dat la o parte clopoțelul de pe masă pentru a face loc tipsei cu pahare de vin nou abia sosit. El cel deprins să-și facă inamici cu talentul său de a s'fichiui în versuri indiscrete revizorimea și popimea, tace acum ca să aibă timp să coacă vreo epigramă și lasă pe Mihnea să vorbească. Dar Mihnea nu cunoaște planul și se miră de liniștea blândă a poetului. Deci speranțe că va reuși să-i reproprie pe cei doi consăteni, dânsul cel venit de departe. S'ar mândri, oricum, să deslănțue mai multă intimitate între acești oameni cari s'au plictisit poate unul de altul fiindcă, de cincisprezece ani, văd amândoi aceleași amurguri peste coperișurile de stuf.

Nicio voe bună mai temeinică nu se poate creea în provincie, când se reîntâlnesc vechi cunoștințe înainte de cuvenita revizuire a vârstei fiecăruia.

În aceasta a găsit și Ichim sămănță de vorbă.

— El — spune dânsul arătându-l pe Mihnea sfinției sale — este contingentul cutare. Ați fost promiși apropiate, imi aduc aminte, dar mi se pare că nu erați în raporturi prea bune.

Părintele dezaprobă cu un aer foarte blajin care nu pare potrivit cu o brazul său de vajnic flăcău valah.

Ha, cum nu o iubeați voi amândoi pe Iilica? stăruie diabolic cu orice preț poetul.

— El o mai iubește și acum, răspunse preotul golind paharul cuvințios după un hohot scurt.

După pronunțarea acestei vorbe, aici în pieptul unuia din cele trei paiețe ale vieții inima s'a făcut ca un mărăcine de ghiță. Mihnea a simțit că trebuie să toarne mult vin ca să-i topească ghimpia care îl împungeau sub coaste...

Curios, părintele n'a vorbit în acest an prea mult despre stupi. A stat aici în preajma aceleia care-i ucisese fericirea până când s'a terminat damigeana. Niciodată nu făcuse lui Ichim avansul unei vizite atât de lungi... Ichim era triumfător pentru asta mai mult decât pentru premiul ce-l luase. Mihnea se consola cu ideea că vizita lui a avut un efect miraculos asupra proceselor acestui sat din ceață...

SIMION STOLNICU

Cronica dramatică

Teatrul Național: „BARONUL”, comedie în 4 acte de M. Sorbul. Dir. de scenă: V. Enescu.

O comedie spirituală, uneori amară, dar mereu amuzantă și susținută, este noua premieră a „Teatrului Național”. Bironul. Piesa d-lui Sorbul este bine construită, elegant prezentată, admirabil interpretată. Trei călători care îl vor asigura un bine meritat succes.

Un tânăr baron, Anton de Frumosu, a sărăcit în urma unei vieți prea luxoase și a unei excesive lărgăne. În loc să se sinucidă sau să se rateze, baronul (d. Nicki Atanasiu), înțelege necesitatea muncii oneste și a vieții fără pretenții. De acela se angajează ca simplu vânzător într-un magazin de încălțăminte, sucursala a fabricii miliardarului Theodor Udrea (d. Ghibericon). Mai mult chiar: ducând o existență extrem de modestă, făcând economii unseprezece luni pe an și jucând la bursă, reușește ca în fiecare an să petreacă o lună de concediu oricând.

Aceasta este ideea inițială: dubla existență a tânărului baron. Restul trebuie văzut, și nu povestit: e vorba de intervenția contesei ruse (d-ra Eugenia Zaharia), de un accident de mașină și o căsătorie. Evident a baronului cu prea frumoasa fiică a miliardarului, Tina Udrea (d-ra Elvira Godeanu).

Admirabil actor: Nicki Atanasiu, a fost, deasupra celor trei acte, simpatic, inteligent, elegant și a jucat incantător pe Anton de Frumosu.

Domnișoara Elvira Godeanu, în rolul Tinei Udrea, a adus frumusețea și sensibilitatea prețioasă. O acțiune a cărei marl cariere e în deplină desfășurare.

În celălalt rol principal, d-ra Eugenia Zaharia, o excelentă actriță de comedie, a cărei absență n'am înțeles-o niciodată, a avut mare parte din succesul seriei. Verva, humorul, frumusețea acestei actrițe, o arată ca unul din talentele cele mai complete ale genului.

Dar distribuția a fost generoasă. Un alt mare actor de comedie, d. Ionescu Ghibericon a jucat pe industrialul Th. Udrea. Am putut să apreciem din nou comicul său savuros și românește.

Apariția, scurtă a d-lui Florin Scărlătescu, a recoltat bine meritul aplauzului.

Nu mai cuvinte bune pentru toți ceilalți, cu roluri mai mici: pentru d-rea Dina Mihailescu, Paula Culiță, d-nii Săvulescu, Conabie, Toma Dimitriu, Stroe Atanasiu, etc. Și să nu uităm că d. Polizu, în rolul valetului a făcut o frumoasă figură.

Un spectacol agreabil, interesant, datorită autorului și a interpretării.

Teatrul Ligii Culturale: „IMBRACATI PE CEI GOI” de Pirandello. Direcția de scenă: N. Massim. Decoruri: Bragalia.

D. N. Massim ne-a dat, după acei excețent spectacol „Fecare cum vede”, un alt Pirandello, mai puțin realizat, dar încă onorabil. Dacă „Fecare cum vede” a fost o surpriză, „Imbracati pe cei goi” nu ne-a mulțumit în deajuns. Totuși, nu putem trece cu vederea faptul că regisorul a reușit să-și creeze o echipă din cele mai omogene, în care, excețenti actori ca d-na Eugenia Voinescu (dela Teatrul Național), d-nii Dimu Macedonici, V. Crețoiu dela Teatrul Național care au susținut admirabil ceaialtă comedie a lui Pirandello, împreună cu toți cei din actuala distribuție, tind spre un stil din cele mai interesante și adecuate teatrului pirandellian.

Au intrat frumos ansamblul d-na Sofia Ionescu și d-nii Dorin Sireteanu și Petre Ștefănescu.

În notă, decorurile d-nei Bragalia.

GEORGE VOINESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

CONCERTUL SIMFONIC DIRIJAT DE IONEL PERLEA. — Farmecul mereu proaspăt al muzicii lui Haydn, nu și-a pierdut nimic din înfrăuririle înviorătoare ale clasicismului său pur și unit cu o spontaneitate de inspirație și o prezență de duh ce nu cunosc eclipsă, evocate fiind în simfonia în sol major, „surpriza” de bagheta vie, promptă și mlădioasă a maestrului Perlea. Aportul dirijoral al d-lui Perlea nu s'a zăgăzuit în nici o rigiditate, nici un fel de uscăciuni doctorale pedante, deși structura și stilul simfonic s'au desprins într-o admirabilă ordine, într-un echilibru limpede eugelat, într-o armonie neîntreruptă. Știința muzicală sigură și plină a dirijorului muzician are întotdeauna meritul, de această dată, pare mai accentuat ca oricând, de a stărni din partituri un flux de viață, o libertate de acțiune expresivă, repensuri, nile unei influențe de ritm personal, de rară putere de animare și improspătare.

Iată de ce simfonia „surpriza”, de a-tate ori ascultată, a putut rămâne în acest concert o „surpriza” integral valabilă, în cele mai frumoase sensuri ale ei.

Cu egal talent de a crea interpretări de acut interes și autentică valoare și

SCENA * COVER * ECRAN

Noțiuni de artă dramatică

— Lecția X-a —

de V. MAXIMILIAN

Ca să ne putem da seama de condițiile în care urmează să se realizeze pe scenă, imaginea vreunui personaj dramatic, să ne punem următoarea întrebare: Ce vrea publicul — înainte de toate — de la un spectacol de teatru? — De sigur: Să vadă, să audă și să înțeleagă.

Prin urmare aceste trei cerințe trebuie să fie călăuzele de fiecare moment în jocul actorului. Dar poate cineva să promită în același timp și impresii auditive și vizuale și intelectuale? Cine nu e neapărat atent la așa chip, în cât putem vedea pe cineva și să nu ne dăm seama că l-am văzut; că putem să ascultăm pe cineva vorbindu-ne și să ne gândim în altă parte, fără să auzim ce vorbește; că putem să vedem și să auzim pe cineva vorbindu-ne, fără să înțelegem nimic din ce ne spune, alegem noastră urmând un gând aparte de ce ni se vorbește. Acestea sunt dovezi, că nu putem să ascultăm, să privim și să gândim în același timp, decât respectând anumite reguli.

Un costum încărcat, o toaletă extenuantă pe scenă, fură atenția spectatorului imediat dela apariția actorului sau actriței. Interesul pentru textul piesei care pentru jocul acestora, scade. Impresii auditive și cele intelectuale, se pierd, punând în schimb în evidență talentul croitorului. Într-un asemenea caz valoarea actricei, dacă există, se micșorează, sau și mai rău, frumusețea toaletelor, desoperă uneori, inexistența talentului, acoperindu-l-se lipsa cu efecte vizuale.

Vocei frumoase a unui actor poate fi deosebite de dăunătoare personajului dramatic, dacă actorul abuză prea mult de ea. Fiindcă vocea, prin frumusețea ei, devine o melodie, care transportă pe spectator, tocmai departe de unde interesul piesei, ar trebui să-l rețină. Deasemenea când jocul actorului este prea încărcat de mișcări multe, de o gestulație exagerată sau când este obligat să mănânce, să bea pe scenă, să sară, cum se întâmplă mai în toată piesele moderne și realiste, atenția spectatorului se abate dela personajul dramatic și se îndreaptă către persona actorului. Cele trei cerințe ale spectatorului, fiindu-i oferite separet, dăunează interesului său pentru spectacolul care i se prezintă. Se cere dar: Ca mișcările, intensitatea tonului, articulația, să fie simțite și tot de odată urmărește și altitudinea, gesturile, intensitatea vocii actorului precum și înfățișarea acestuia, cu alte cuvinte nu-l scapă nici un element artistic, care intră în funcție și provoacă imagini. Legătura dintre ceace se întâmplă pe scenă, și spectatorul nu o poate face dar, dacă actorul nu-l dă un complex întreg de impresii: auditive, vizuale și intelectuale. Orișă piedică, fie primitor disproporție între aceste impresii, fie primitor greșală de joc sau de vorbă, el se vede supus unei eforturi de a lega între ele fețele acțiunii dramatice, în care s'au produs goluri. În viața de toate zilele, de exemplu, cineva poate stropi, un cuvânt, poate să încurcă o frază, să repete cuvintele, este ceva natural și nu supără pe cel

care ascultă. Pe scenă însă aceste greșeli trebuie evitate. Sunt neplăcute spectatorului. Ele pricinuiesc goluri care taie firul atenției.

O altă cauză care deasemenea strică complexul de impresii cerut de către spectator, constă în aceea că actorul pierde uneori din vedere cum că, în personajul pe care-l reprezintă pe scenă, el transportă mentalitatea spectatorului din sală. De aceea numai ce se referă la această mentalitate este admisibil de către spectator, fiindcă el emoționează. Tot ce este în afara de această mentalitate i se pare nematur și lăsa rece și îi tine departe de tot ce se petrece pe scenă. Judecând această este rezultatul coliziunii imaginilor înregistrate cu timpul de către spectator, precum și rezultatul ideilor, ce și-au făcut de anumite fapte sau lucruri. Iar actorul este obligat să-și sprijine jocul pe această observație, deci nu vrea să aibă, în fața sa, privilegiul unor oameni nedumesci. Afară de aceasta, concepția unei generații se deosebește de aceea a altei generații, prin urmare jocul actorului nu trebuie influențat cu nimic de ceea ce se cheamă tradiție, pe care publicul nu o acceptă decât cu nedumerire. Pe spectator îl interesează numai imaginea sa actuală pe care o are despre lucruri și fapte și pe care actorul trebuie să o înfățișeze cât mai exact și numai cu trăsături comune tuturor spectatorilor din sală. Această strădănie este de altfel și o mărțorie, că actorul merge cu vremea și nu întârzie pe la pravaliile premergătorilor săi. Actorul va trebui să recurgă pentru pregătirea rolului numai la observările ce le-a făcut și la imaginile ce i-au rămas în minte, cercetând natura cu ajutorul firii sale sensibile. Dacă e înzestrat cu puterea de a reține asemenea impresii, atunci va găsi sigur înăuntrul său, exactă și actuală imaginea rolului ce urmează să-l joace. Trăsăturile detaliilor necesare rolului vor putea fi jerași ușor actualizate, raportându-le trăsăturilor imaginilor culese din natură.

Pentru același scop, ca spectatorul să poată vedea, auzi și înțelege, în același timp, condiția principală de care trebuie să se țină cont, se mai cere actorului să le bine știe, pe care le aplică trăsăturilor caracteristice imaginilor, chiar când sunt recunoscute ca adevărate și luate din natură. Mestetul dramatic, ce să devie artă, își are o limită peste care nu se poate trece. Este adevărat că varietatea de tipuri, ce se mărește în continuu, o dată cu numărul profesiilor, prețind găsire și întrebuintare a cât mai multor detalii, le compune-

rea rolurilor, ca astfel să se poată deosebi cât mai mult între ele. În asemenea caz, reproducerea imaginii principale, comună cu aceea a spectatorului ar trebui să reprezintă ceea din care face parte personajul dramatic, le fel cu trunchiul unui copac, iar detaliile cu trăsăturile lor caracteristice și care ajută la distincția dintre membrii aceleiași clase s'ar asemăna frunzelor și florilor copacului. Se întâmplă însă ca actorul să se servescă în acest scop de unele gesturi naturale poate, dar inutile și uneori nepotrivite. De pildă: Ce nu face un birjar? Câte nu face un betiv când e beat? După cum înseamnă peșagului înlătură gângănilor respingătoare din tabloul său, același lucru se cere și actorului, mai ales că pentru forma sa artistică, materia pe care o întrebuintează, este omul-actorul. Spiritul de observație prez dezvoltat poate deveni primejdios, dacă nu se face un discernământ în întrebuintarea observațiilor. Detaliile, după cum am spus, ajută la diversitatea rolurilor, iar bogăția de detalii se cheamă fantezie. Se știe însă că fantezia nu este întotdeauna produsul direct al unor imagini de imagini reținute în situații diferite. Să nu se confunde dar, imaginația cu fantezia. Folosind la primul este recomandată, chiar obligatorie, folosirea celei de a doua este o primejdie. Ea scoate pe actor din rol, strică forma artistică și distruge astfel, complexul de impresii despre care am vorbit mai sus și care este indispensabil emoțiilor spectatorului.

NOTA: Pentru aceste sfaturi, m'am servit în mare parte, pe lângă observațiile mele, de acelea ale lui Beck de Fouquieres („L'art de la mise en scene”).

SCALA: Elisabeth și Essex.

Trebuie să recunoștem neîndreptarea cu care am primit introducerea tehniceului în cinematograful. E drept că Americanii au greșit, încercând să prezinte filme moderne colorate.

Roșeața din obraji vedetelor precum și părul mai mult bleumarin decât negru al junelor actrițe, păreau nenaturale fiind prezente într-un cadru modern în care telefonul juca un rol de frunte.

În schimb, culoarea este absolut necesară în filmele istorice, pe cari trebuie să le vedem cu ochii cititorului de hronici care își imaginează, din lectura paginilor grăfite, o altă lume, apărând trecutul și cu totul deosebit de cea actuală.

Tot așa și filmele inspirate din cărțile cu povești (de-o pildă: „Vrăjitorul din Oz”) cer neapărat tehniculor.

Acest ultim film al Bettei Davis este încă un pas înainte al tehniculorului, fiecare scenă în parte fiind un adevărat tablou de mare orice mare pictor. Scenele dela sfârșit, lucrate în culori închise, sunt de altfel cele mai reușite ale filmului.

Ceace trebuie de asemenea admirat la acest film este adevărul istoric, care a fost în mare măsură respectat.

Regisorul trebuie felicitat (mai bineși minte „happy-endul” din „Cocoșatul dela Notre Dame”?)

În ceace privește distribuția, Bette Davis, realizând o regină

HUMOR AMAR

Așteptam din partea d-lui Manu, un răspuns care să răstoarne — poate — alcătuirea logică a gândurilor, un paradox, dacă nu chiar o trăsăne care să-ți destindă nervii, umplându-ți plămânii de adierea ozonată a humorului. Genul de roluri cu care ne-a obișnuit d. Manu, genul tăfă dacă nu chiar bobarnac de copil poznaș, trântit uneori peste fața senină a muritorului de rând, n-o-a deprins, cu un spirit într-un permanent joc de cremene și amnar. Dar, omul e departe de actor. D. Manu nu închide în persoana lui nota comică — caracteristică artei sale — notă răsfântă cu generozitate de nabab, când se găsește în scenă. Ironia, humorul, spiritul, urmează alt drum; drumul firescului, departe de haion convențională a actorului. Un humor amar, o durere comprimată, un desguș de om acut de viață și de oameni se restrânge din vorba, gestul, atitudinea d-lui Manu.

La întrebarea mea dacă rolurile le influențează sau nu sufletul, îmi răspunde cu un zâmbet plin de tristețe:

— „Așa am început cariera de actor. Pașionat, obsedat de rolurile pe care le jucam. Trăiam cu ele în gând, în suflet, mergeam cu ele de mână pe stradă ca și cum aș fi umblat cu un prieten drag. Dar, atunci eram un entuziast, imbrăcăm totul în haina roză a idealismului. Mai credeam în oameni, mai aveam naideji pe care le așteptam să se împlinească — și așa a durat până la 27 de ani. — „Douăzeci și șapte

de ani!” șoptește evocativ d. Manu! Dela vârsta asta mi-am schimbat drumul, gândurile au căpătat altă înțelegere, sufletul și-a comprimat elanul, imbrăcând cu fiecare zi haion convențională a rolului m'am depărtat de mine. Totul era înfăptuit fără dragoste, fără pasiune, în meseria mea. Ce vrei, azi sunt un simplu funcționar într-un serviciu comandat. Sunt întocmai boxeurului care în momentul când își simte inima săbătită și mușchii nu-l mai ajută, intră funcționar la stat. Nu știu de ce am această tristă impresie că nu sunt mai mult decât atât.

Mulțumirile mele nu le culeg din prezent, ci din trecut! Mărturisirea d-lui Manu, mi-a trezit spontan în minte o serie de întrebări. Dar, le-am oprit planul închinând astfel un capitol care ar fi cerut alt cadru cu alt sens.

— „Ce roluri preferați?” — „Orice rol. N'am motive să doresc să mă imbrac într-un anumit fel, să-mi fac un anumit pantof sau o anumită pălărie, ca să joc un anumit rol. N'am mo-

tive să doresc nimic în special. În artă ca și în viață poți face uneori orice, nimeni nu te vede, nimeni nu te judecă. Cine-și mai oprește azi ochii asupra la când fiecare nu se vede decât pe el, când fiecare-și lasă ochii în pămant sau privește altura.

Cuvintele d-lui Manu au parca alt tăc, tăc pe care mă fereș să-l desțarn cu simple întrebări. — „În scenă țiței sau nu seamă de public?”

— „Da! Cine spune că nu țiței cont de public, o face din snobism. E logic să sușii așa ceva. Actorul joacă pentru public și publicul trebuie educat și educația dramatică o primește dela mine, actor. Dar, pentru așa ceva, trebuie să-l dau ceace intră în gustul lui. Publicul este întocmai copilului pe care-l ai sub supraveghere și căruia trebuie să-i dai o anumită educație. Renunți de multe ori la tine, la vederile tale ca să-i faci lui voia, ca să-i câștigi încrederea.

D. Ion Manu, mă părăsește purtând în colțul gurii o acrială de viață și de oameni.

ADRIANA KISELEFF

Balet Românesc

Am asistat Duminică la repetiția recitalului de dans, pe care-l va da săptămâna viitoare la Savoy cu elevele sale dela Academia de educație fizică d-na Vera Proca-Ciorba. În gama variată a baletului pe motive românești, dela hora viitoare și bătuța energică, până la grațioasa poveste de o simplitate de frescă a colindului „O, ce veste minunată”, n'a desăvârșit aceeași surprinzătoare nouăte și o armonie pe care nu o bănuim.

Impresionanta povestire coreografică a Mioritei a fost o revelație. Dansul, pe muzică de Tudor Cornea, urmărește expresiv și nuanțat versurile genialului cântăreț popular.

Nămic monoton, facil, sau sămănătorist, în baletul d-nei Vera Proca-Ciorba. Dimpotrivă, deși pe vechi cântece românești foarte cunoscute, entuziasmează prin originalitatea interpretării, care pare că aruncă lumini noul asupra metodei și textului. Nu este suficient și nici drept să vorbim numai despre felul cum înțelege teoria baletului d-na Proca-Ciorba. Protesoara dela Academia de edu-

cație fizică nu este numai teoreticiană dansului de care vorbim, ci și cea mai bună interpretă a lui. Știe să pătrundă toate subtilitățile textului și să găsească gestul și atitudinea cea mai expresivă, ritmul cel mai adecvat. Vedem în interpretarea d-nei Vera Proca-Ciorba drumul firesc, pe care va trebui să-l urmeze de aci înainte baletul românesc. Suntem, de a-cel, siguri că recitalul de Viora viitoare va însemna un succes dintre cele mai bogate în urmărie.

ION ROMAN

Erată

Dintr'o regretabilă scăpare din vedere, în pagina 8-a a revistei, sub fotografia d-lui Primar al Municipiului Sibiu, Dr. Sever Pop, s'a tipărit numele d-lui Silviu Cosma, președinte al Asociației Profesorilor Secundari din Sibiu, și invers. Facem cuvenita rectificare.

Peste câteva zile apare

SCARA LA CER

POEZII de VIRGIL CARIANOPOL

Cel mai prodigios poet al generației tinere

Jaques Copeau

de vorbă cu actorii dela Teatrul Național

După citirea, demonstrativă, a piesei „Berenice”, la Studioul Teatrului Național, prin care d. J. Copeau, ne-a arătat felul cum trebuie să se facă lectura opere dramatice, de către regisor — director de scenă — în fața actorilor, iată-l acum la Teatrul Național unde, într-o conversație, amicală, face o mărturisire de credință asupra artei dramatice. D. J. Copeau, personalitate de prim ordin în mișcarea teatrală franceză, s'a dovedit o sensibilitate și un spirit adânc înțelegător al fenomenului teatral, cuprins în: regie, direcție de scenă — actor și culmi. Unde în piesă, opera dramatică, scriă.

Urmărind firul ideilor la care d. J. Copeau se face părtaş, putem spune dela început: ne găsim într-un câmp, multora dintre noi cunoscut dar, nu mai puțin adevărat, ne luăm în seamă de cei cari sunt puși să hotărască evoluția firească a teatrului românesc. Vorbind pe plan clasic, d. J. Copeau, arată că regisorul, — care ține locul actorului — și actorul, factori principali în teatru, trebuie să se identifice, până la contopire, cu ritmica și cu textul opere dramatice, propuse pentru reprezentare. Pentru aceasta, bine înțeles, se cere o sensibilitate și o cultură din cele mai alse. După cum d-rișorul sesizează și ceu mai mică disonanță, în execu-tarea unei simfonii, tot așa regisorul trebuie să armonizeze ansamblul acțiunii dramatice.

Personalitatea actorului, în special, va crește cu atât mai mult cu cât puterea lui de despersonalizare va fi mai mare. Să fim înțelegi: trăind într-o

lume construită de autor, actorul nu poate ajunge la creație decât contopindu-și propriul eu, în personajul pe care-l interpretează. Actorul, înainte de a interpreta, trebuie să zică: — Nu, eu nu sunt eu. Simt, cunosc și vreau să fiu acela... pe care-l interpretez, personajul văzut de autor.

Nu mai depre actorul care atinge acest stadiu, se poate spune că este un creator.

Ar trebui să avem și noi antimatori, ca d. J. Copeau, în teatrele noastre. Sunt ta'te de vedite între actori; ele își reclamă dreptul la viață. Canali-zarea acestor energii nu trebuie să mai întârzie, spre satisfacția spectatorilor și pentru prestigi-teatrului românesc.

AL. ILEA

RADU TUDORAN

Peste câteva zile va apare în editura „Socec”, volumul de proză „Orășul cu fete sărace” al d-lui Radu Tudoran. Cunoscut fiind scrisul acestui tânăr prozator, nu ne îndoiim că volumul d-sale va obține un meritat succes.

TARGUL CU HIMERE, versuri de CONST. COJAN

La „Cartea Românească” se tipărește volumul de versuri „Targul cu himere”, al tânărului autor Const. Cojan. Cartea așteaptă cu interes de cei ce cunosc activitatea literară a d-lui Cojan, va fi în librării în primele zile ale săptămânii viitoare.

Universul Literar

Conform certificatului eliberat de Ministerul Propagandei Naționale, Direcția Publicității, No. 2872 din 8 Aprilie 1940, această publicațiune a apărut regulat de la 1 Aprilie 1939 la 30 Martie 1940, în 53 numere, într-un tiraj total de 357.904 exemplare și o medie săptămânală de 6752 exemplare.

Veniturile și cheltuielile acestei publicațiuni sunt cuprinse în totalul veniturilor și cheltuielilor Soc. Anon. „Universul” al cărei Bilanț și Cont de Profit și Pierdere s'a publicat în ziarul „Universul” No. 100 de Joi 11 Aprilie 1940

...Și ninge și ploaie...

- reportaj cu înzăpeziri, poeți și guturai - de TRAIAN LALESCU și NICHITA TOMESCU

INTUNECATUL APRIL

Un ceas deșteptător a sunat la ora 6. Dar câte ceasuri deșteptătoare n'or fi sunat la ora 6?

Al meu — e un fel de-a spune: „al meu”, fiindcă îl împrumutasem dela prieten — avea însă fundă roșie, ca un câștel spitz sau ca un ou de Paști și mă vesteau un lucru foarte interesant: la ora 7 și un sfert dimineața trebuia să fiu la Zăral, „Universul” unde aveam întâlnire cu încă 6 scriitori. Ora matinală vă va surprinde, pe semne. Știți și dumneavoastră că mulți dintre poeți sunt niște cetățeni cari, în afară de lungile ore în care visează de-a în picioarele, au o mare simpatie pentru mobila care se cheamă: „pat” și pe care o parasesc doar la ore târzii — stau și mă gândesc: căta voinărie pentru că să spun o scriitorii sunt somnorosi.

În sfârșit, lucrurile stăteau astfel: la ora 7 și un sfert aveam întâlnire cu niște scriitori. Și șiam prea bine că nici unul nu va întârzia, cu toate că nepunctualitatea este una dintre caracteristicile poezilor — m'am gândit în special la mine.

Nu prezintă nici un interes pentru cititori eforturile pe cari le-am depus pentru a mă scula din pat. Trece de peste ele și ajung la căderea zărilor, „Universul”, locul de unde trebuiau să pornească două mașini ducând în ele o mână de scriitori holariși să înfrunte publicul sibian, precum și o vreme care nu se vesteau prea prietenoasă.

Fam și găsit la locul de întâlnire pe Ladmiss Andreescu, născutistul care o pornit cu plavazul, „în țara cerului”, pe I. D. Pietrari, poetul care i-a ascuns în cărți pe toți haiducii altor vremi, și pe Iancu Băneanu, autorul atât de sugestivelor amintiri oltenesti publicate în paginile revistei noastre.

Sunt toți nerăbdători: — „Unde e Nichita, domnule?” — Nichita se mai cheamă și Tomescu, e tot atât de tânăr ca și mine și e îndrăgostit în ch.p. special de „fata morgana”. Într'un cuvânt: mi-e prieten.

Își face apariția, cu ochi umflați de somn. — „La cât te-ai culcat ieri, scară?” îl întreb.

— „Azi dimineată?” mă rectifică el, „La 4”.

Amuțesc. Și eu care mă plângeam că m'am culcat la 2.

Împresc Ștefan Baciu — pentru cititori: autorul volumului „Căutătorul de comori”, pentru mine: prietenul Ștefan — și Emil Botta, iubitul autor al volumului: „Intunecatul April”.

— „Emil vine?” se interesează Ladmiss Andreescu.

— „Nu!” îl informează Nichita, „Trebuie să joace „duseară” la „Național”. A venit în schimb „intunecatul April”.

Îi dăm dreptate lui Nichita privind, pe ferestră, cerul acoperit de nori precum și pe cetățenii care își privește, neputincioși, palăna luată de vânt. Parcă n'am fi în ziua de 7 Aprilie a anului 1940.

COLIVIA CU POETII

Dar, deodată își face apariția pe Sărandar mașina lui Victor Popescu, directorul și prietenul nostru.

Coborârl din ea — sau din el: mașina lui Victor Popescu a fost botezată: „Siegfriedul maestrului Radu Gyr și directorul nostru”. Poetul „Cununiilor uscate” poartă basca iar Victor Popescu e îmbrăcat într'un pullover gros care o să-l ajute să nu facă cunoștință cu frigul.

Suntem toți; putem pleca. — „Nu!” îl informează Nichita, „Trebuie să joace „duseară” la „Național”. A venit în schimb „intunecatul April”.

— „Colivia cu poeți!” glumește domnul Radu Gyr. — Nichita și cu mine vrem să arătăm că mașina este, într'adevăr, o colivie, dar Ladmiss după ce ne aude glasuile găsește că e de preferat o colivie cu canari.

— „Unde-a fugit Bucureștii?” Nu știu. I-a luat în schimb locul Snagovului. A dispărut și el, Colivia gongole, nu glumă. I. D. Pietrari, privește în dreapta, privește în stânga și găsește meru motive ca să ne citească poezii de-alie lui.

— „Uite un plop” constată Iancu Băneanu. — „A propos” sare dela locul lui Pietrari, să vă citească poezia mea: „Nucul”.

Teribila asociere de idei. — „Dacă ai să vezi vre-o mașină plină, Băneanu” intervine Nichita, „să nu ne-o arăți fiindcă Pietrari e în stare să ne citească poezia lui: „Carul cu boi”.

Când ne așteptam mai puțin, am ajuns la Ploiești.

I. D. Pietrari se minunează cu glas tare: — „Halal civilizație! Buiculi asta e mai lute decât un cal de haiduc!”

Oprim mașina, fiindcă Nichita și cu Ladmiss au remarcat o foarte interesantă cărciumă.

Siegfriedul lui Victor Popescu ne ajunge din urmă.

Schimbăm câteva impresii din timpul drumului și ne pregătim de plecare. Nichita și cu Ladmiss întârzie însă cam mult.

Când, în sfârșit își fac apariția, nu putem să-i certăm, fiindcă cele două sticle și pachetul din mâinile lor sunt prea îmbietoare. Pe drum spre Sinaia poezii au băut vin, au fumat și au mâncat creier pământ — s'au făcut inevitabile glume în legătură cu creierul.

Vinul era foarte bun, ceace nu ne-a împiedicat să facem niște epigrame proaste — modestă, am mai spus-o și altă dată, ne caracterizează.

Focul a fost deschis de Iancu Băneanu. Imi pare rău că nu pot reproduce aici întreg duelul epigramatic, dar am pierdut toate hârtiile pe care erau scrise epigramele. Ba nu! Am găsit chiar acum una: Răspunsul lui Ladmiss la epigramă de-a lui Iancu Băneanu:

Cu epigramă-1 este jale... Îi înțeleg întreg aleanu: S'ar vrea: Iancu Caragiale, Dar este doar... Iancu Băneanu.

— „Dacă mi-ai fi spus ceva despre Iancu Brezeanu, î-l-aș fi răspuns într-o epigramă strâșnică” regretă Băneanu.

Așa că epigrama rămâne fără răspuns. Pe nesimțite decorul se schimbă: Intunecatul April devine alb. Zăpada despre care credeam la început că e doar o glumă, a devenit abundentă.

Condusul mașinei devine din ce în ce mai greu. Șoferul nostru — pe nume: Căbanu (Le Berger, cum îi spune, haiducește, I. D. Pietrari) face adevărate minuni.

În dreptul unui pod Buiculi se încăpățânează să meargă la stânga, spre apă — înșulță gravă adusă vinului nostru.

Șoferul își bătutește s-o aducă pe drumul drept. Primejdia a trecut.

— „Eram s-o pătim”, răd eu, „I'am fi văzut pe haiducul de Pietrari, înnoțând.”

— „Eu nu înnoț decât în imagini”, protestează Pietrari.

— „Vezi să nu intri la apă”.

Dar mașina se oprește brusc.

Coborim să vedem ce s'a întâmplat. Roata dreaptă din spate ne privește jălnic, desumflată. Victor Popescu și Radu Gyr coborârl din mașina lor să ne dea o mână de ajutor. — „S'a spart tocmaj roata din partea unde eră geamantanul cu cărțile noastre”, declară Ladmiss.

— „Teribil simț, critică au cauciucurile astea” constată Radu Gyr.

Reparatul nu ține mult și pornim înainte.

ȘOȘONII SALVATORI

La Sinaia ne așteptau doamna și domnul Noica.

Domnul Noica la loc în mașina noastră și încercăm să pornim înainte.

Ne aștepta însă o altă surpriză. Mașina se înzăpezise. Prima înzăpezire din lungul nostru drum. Pe când impingeam din greu, încercând să urnim colivia noastră, am intrat până în genunchi în zăpadă.

Așa că, după ce m'am reintors în mașină, am constatat că avem picioarele oarecum înghețate. Și cum poezii se opuneau cu energie să-mi scot pantofii — le dau oarecum dreptate — domnul Noica mi-a oferit gentii șoșoni săi, adevărate calorifere.

Domnule Noica, nici nu vă închipuiți cât de bine veniți au fost șoșonii dumneavoastră. Vă voi fi, întotdeauna recunoscător.

Drumul până la Brașov a fost o adevărată simfonie albă — e drept: o simfonie cu care nu se împacă mașina noastră.

DR. SEVER POP
Primarul Municipiului Sibiu

Poeții începuseră să piardă nădejdea. I. D. Pietrari nu mai spunea poezii. Doar Băneanu nu se schimbese. Tăcea ca și înainte.

Prăjiturile mâncate la Brașov, precum și ceaiurile cu mult rom, ne-au îmbărbătat.

Domnul Radu Gyr care înnoț în galoșii domnului Noica — domnul Noica a fost un adevărat binefăcător — a schimbat locul cu conferențiarul nostru, trecând în colivia cu poeți.

Șoseaua, mai puțin înzăpezită decât până la Brașov, nu este și aici lipsită de surprize cari îi ridică pe scriitori în aer.

— „Vezi, Ladmiss, să n'ajungi în țara cerului”, glumește maestrul Radu Gyr.

Curând urmează o epigramă a maestrului, adresată lui Ladmiss și volumului: „În țara cerului”.

Cum de-a ajuns să dea ast titlu cărții și ce-a n'ieșe, o știe autorul: Se spune însă că după lectură, „În țara cerului” ajunge cititorul,

Răspunsul lui Ladmiss nu întârzie

O epigramă fără de duridă
E cu o poliță pe chilipir.
N'are valoare — a ta iscălitură...
Că pe cineva să-ți dea um... Gyr.

ȘI IATA-NE, ÎN SFARȘIT, LA SIBIU

Minunea s'a întâmplat. E drept, cu două ore mai târziu decât ne așteptam.

În orașul pe care-l cunoșteam de anul trecut — „Universul Literar” a organizat anul trecut prima sa sezoane, în provincie, la Sibiu — prietenul dela facultate, N. Ciucianu ne-a condus la Cercul militar, unde eram așteptați de ceilalți scriitori bucureșteni veniți cu trenul: C. Fântăneru, Teodor Al. Munteanu, Virgil Carianopol precum și de domni N. Regman, Paul Constant, Mircea Alexiu, Ionel Neamțu, cari, în tot timpul șederii noastre la Sibiu, ne-au fost amabile gazde și cărora întotdeauna le vom păstra cea mai frumoasă amintire și recunoștință.

Poetul Ștefan Valeni, în uniformă sa de sublocotenent, s'a interesat de noutățile din București, pe care el, de altfel, îl părăsise cu o zi mai înainte.

După o copioasă masă am pornit spre teatru admirând, în drum, casele sibiene cu forma lor ciudată de cetăți.

O sală plină și selectă ne-a primit la sezoane pe care niciodată n'o vom uita.

Domnul primar Sever Pop, a avut pentru noi cuvinte calde de primire pentru cari toți scriitorii bucureșteni îi mulțumesc din tot sufletul.

Domnul profesor Silviu Cosma din partea Asociației Astra, a rostit de asemenea frumoase cuvinte de bun venit scriitorilor bucureșteni.

Domnul C. Noica, gânditor de elită și minunat vorbitor a cucerit sala vorbind despre misiunea poetului tânăr. Conferențiarul a reușit să-l câștige pe auditor, să-l vorbească deschis — „dela om la om” după propria sa expresie — cucerind lungi aplauze. Textul conferinței a apărut, de altfel, în numărul acesta al Universului Literar.

A urmat Teodor Al. Munteanu, o veche simpatie a publicului sibian, care, și de astă dată, a entuziasmat sala cu versurile sale.

Victor Popescu, cu un minunat fragment din volumul care va apare: „S'a sfârșit primăvara”, a știut să captiveze publicul.

A citit apoi Ion Tolescu Valeni versuri din excelentul volum: „Sânziana”. Ultima strofă dintr-o poezie a sa ne urmărește:

Că sufletul mi-i biciut de ger
și-mi răscălesc strigoi în piept țărâna,
aș râde — aș plânge 'n hohot peste cer...
Tot una mi-e, tot una.

Domnul Mircea Alexiu a citit o năvelă: „Tigara”, străbătută de același în humor cu care ne-a obisnuit autorul volumului de năvele: „Invinsi”.

I. D. Pietrari s'a răfuit în versuri cu putere și ciocot, fiind un haiduc mult aplaudat de public.

C. Fântăneru, cu un fragment de roman a câștigat întreaga sală de partea sa.

George Popa, subtitul poet dela revista „Lanuri”, a citit câteva foarte reușite poeme din viitorul său volum.

Și apoi a apărut Virgil Carianopol. Prietenul nostru și al dumneavoastră știe întotdeauna să se facă lăudat de public. Dovada: Și de astă dată, sibiienii n'au vrut să

se despartă lute de el și l-au bisat.

Ladmiss Andreescu a încântat publicul cu un fragment din volumul: „În țara cerului”, scris în stilul viguros, propriu autorului.

Nichita Tomescu a fost îndelung aplaudat, de același public înțelegător al poeziei.

Sunt convins că bunul meu prieten și-a câștigat mulți admiratori în acest „oraș nordic”.

Nu l'am lăsat însă pe Nichita să se gândească prea mult la succesul lui. I-am întins stiloul. Era rândul lui să continue reportajul.

— „Dă-i drumul, bătaule!”.

UITE POPA, NU E POPA

De-abia ieșisem de pe scenă și Traian Lalescu imi întinde, însoțit de un ofțat de ușurare, stăutul. A fost o mare surpriză: consideram definitiv pierdut acest ustensil scriitoricesc, pe care l-i împrumutasem la dejun, dar uitasem de el.

Din starea de deplină mulțumire în care căzusem, mă trezesc aplauzele. Alerg în sală: trebuia să-mi respect rolul de reporter. Vă și previu, de altfel, că partea a doua a reportajului a început.

Caut un loc în sală. Fiindcă n'am găsit niciun scaun neocupat, stau în picioare, în fund. Citește o schiță Iancu Băneanu, acest tânăr dar sfătos scriitor, care-mi aduce aminte de Creangă.

După ce se lasă cortina, trag cu urechea — fără să vreau — la o aprinsă discuție dintre doi sibiieni:

— Pariez pe o halbă neagră, că acum va citi Popa (George Popa citise, deci mai putea fi Septimiu sau Grigore Popa), spune primul, consultând programul.

— Fugi, domnule, răspunde celălalt, că doar îi cunosc pe amândoi — n'au venit la sezoane.

— Mențiu pariu!

Nu-mi explicam ropotele de aplauze, care au inundat sala — atent cum eram la discuție. Primul dintre sibiieni spune:

— Uite Popa.

— Nu e Popa, domnule, e... Lalescu, răspund eu, privind pe scenă, unde tânărul și liliatul poet al iuricilor se pregătea să dăruiască, celor din sală, una din ultimele sale poezii.

Păstrez cuvenita tăcere.

Bisat, prietenul Lalescu zămbeste așa cum îl știți că poate cuceri publicul — și face voia unei săli entuziaste! La sfârșit nu mai sunt de ajuns aplauzele. Izbucnesc voci, cerându-l la rampă. Lalescu reapare, mulțumeste cu zămbetul lui de primăvară și — ro, mantie cum e, — pleacă fără să mai spună altă poezie.

E rândul d-lui Paul Constant, scriitorul premiat de Academia Română pentru romanul său „Răia”, — să citească o schiță din noul său volum „Oameni cu cioc”, ascultată cu mult interes și aplaudată.

Pentru a încheia sezoanele, d. Radu Gyr, fratele nostru mai mare, poetul de inepuizabile resurse, apare pe scenă, așa cum îl cunoaște Monica (îngerul poezilor sale din „Stele pentru leagăn” și cel care-l adoră: deschis — cu inima gata s'o dăruie. Începe să declame limpede și cald. Vrea să plece după a treia poezie spusă, dar publicul — o, acest public din Sibiu, atât de înțelegător și iubitor de literatură — îl cârmă în mulțumesc în numele întregii noastre grupări — nu vrea să se sfârșească vraja de care s'a lăsat cuprins. Aplaudă, cere cu voce tare bisarea, și când cad faldurile cortinii, acoperind visul, păstrează acea tăcere pe care o simți când ai descoperit ceva frumos, nesfârșit de frumos, pe care nu vrei, dar ști că trebuie să-l pierzi — și te resemnezi.

CA DUPA O REUȘITA ȘEZA TOARE...

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

La mijlocul mesei, d. Sever Pop, primarul orașului, încadrat de prietenul și directorul nostru, Victor Popescu și de d. Radu Gyr, care-mi promisese că-mi va spune câteva glume bune, pentru reportaj.

Pornim în grup la Cercul militar, unde arma să aibă loc banchetul. Masa, dinainte aranjată, plină cu bunătăți sub care strălucea albul imaculat, prevestea o agapă în lege.

Locul fiecăruia era aranjat și marcat dinainte.

— Ce-mi dai, Lalescule, să nu spun?

Dar n'am timp de reflexii, căci Paul Constant e în vervă:

— Știi, cei dela Cluj n'au putut veni fiindcă trenul cu care trebuia să plece a avut o întârziere de cinci ore. Trebuia să vină odată cu d. Victor Papilian și d-nii Septimiu Popa, Licu Pop, și Grigore Popa. Dar au fost reprezentanți de „Popii” dela teologie cari au venit într'un număr impresionant.

Mi-l răpește, prea repede, pe furnizorul meu, un scriitor.

Ce să fac? Pîrvesc la cei din jur. Victor Popescu grav, se întreține cu părințele. Sibiului, d. Sever Pop, Lalescu complotază contra mea (pe toți l-a rugat să fie... serios!), Ladmiss Andreescu a abandonat „Țara cerului”. E foarte aproape de pământ, lângă rubinul vin din paharul aproape întotdeauna gol, din fața lui, Teodor Al. Munteanu se simte foarte bine, Pimen Constantinescu stă de vorbă cu Iancu Băneanu, Pietrari bea haiducește, d. Mircea Alexiu gândește la o nouă năvelă, iar Ion Tolescu-Valeni are fața foarte tristă.

Mă duc lângă el și-l întreb de nu cumva-i lipsește... paharul.

— Nu, frate